

**DE ESTAFETTEBERICHTEN
VAN DE
ARTSEN-VERZETSORGANISATIE
'MEDISCH CONTACT'
1941-1945**

**Een volledige tekstuitgave, verzorgd en toegelicht door
prof.dr. Mart J. van Lieburg**

Versie 1 (5 april 2008)

VERANTWOORDING

Met de publicatie van dit document ('Versie 1') wordt de eerste stap gezet op weg naar een definitieve en integrale bronnenuitgave van de zogeheten 'estafetteberichten'. Met deze berichten onderhield de artsenverzetsorganisatie 'Medisch Contact' gedurende de bezettingsjaren het contact tussen de leiding – 'het Centrum' geheten – en de artsen die in het distributienetwerk waren opgenomen. Deze berichten kan men beschouwen als de oervorm van het huidige tijdschrift *Medisch Contact*, dat sinds 1 januari 1946 fungeert als het officiële orgaan van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG) en dat sindsdien is uitgegroeid tot een vaktijdschrift dat de Nederlandse medici en andere werkers in de gezondheidszorg informeert over de ontwikkelingen op hun werkterrein.

Samen met de opvolgers van de estafetteberichten die in gedrukte vorm in het bevrijdingsjaar 1945 zijn verschenen, zijn deze teksten opgenomen in het 'Bezettingdossier' dat onderdeel is van de website van Medisch Contact (www.artsennet.nl). Op deze website zijn ook de oude jaargangen (1946-2003) van *Medisch Contact* digitaal ontsloten en toegankelijk.

Aan het verzoek van de hoofdredacteur van *Medisch Contact* (Ben Crul) om de estafetteberichten volledig en voorzien van annotaties uit te geven, kan alleen worden voldaan na het opsporen van alle exemplaren die nog bewaard gebleven zijn. De meeste berichten zijn, volgens de instructies van het 'Centrum', direct na ontvangst vernietigd. Een zorgvuldige inventarisatie van de exemplaren die aan deze procedure zijn ontsnapt, vormt de eerste fase van mijn onderzoek. Estafetteberichten werden opgesteld door de leden van het Centrum en daarna gedistribueerd, eerst naar de districtsvertrouwensmannen ('D.V.M.'), vandaar naar de groepsvertrouwensmannen ('G.V.M.') en ten slotte naar de aangesloten artsen. Door deze wijze van vermenigvuldiging is er geen sprake van identieke teksten, maar bestaan er van de verschillende estafetteberichten verschillende versies, meestal met kleine tekstuele verschillen, maar soms ook met belangwekkende toevoegingen of opmerkelijke weglatingen. Het is de bedoeling dat bij de definitieve uitgave al deze variaties worden genoteerd en in de tekstuitgave worden vermeld.

Ten slotte vereist de tekst van de estafetteberichten de nodige toelichting. Zo moeten de afzonderlijke berichten in de juiste historische context worden geplaatst, waarbij duidelijk moet worden gemaakt wat de aanleiding was om het bericht op te stellen; moet er aandacht worden besteed aan de samenhang tussen de inhoud van de berichten en de andere acties van Medisch Contact c.q. de maatregelen en directieven van de Duitse bezetter op het terrein van de gezondheidszorg in het algemeen en tegenover de Nederlandse medici in het bijzonder; moeten personen en instanties nader worden geïdentificeerd, en moet

de herkomst van de berichten zoveel mogelijk nauwkeurig worden gelokaliseerd en gedateerd.

In deze uitgave (versie 1) zijn de teksten opgenomen die Philip de Vries in 1949 heeft gepubliceerd in zijn documentaire uitgave: *1941-MC-1945. Geschiedenis van het verzet der artsen in Nederland* (Haarlem: H.D. Tjeenk Willink en zn, 1949). Bij de presentatie van de estafetteberichten (p. 162-237) attendeerde De Vries zijn lezers nadrukkelijk op het feit dat er sprake was van een selectie. 'Het materiaal uit het archief', zo schreef hij, 'is zo omvangrijk, dat slechts een klein aantal stukken kon worden gepubliceerd. Desalniettemin vindt men in deze geselecteerde collectie telkens dezelfde punten aan de orde gesteld. Dit is typerend voor het werk van het M.C. Steeds weer moest op dezelfde punten worden gehamerd.'

Ter illustratie van de verschillen tussen de tekst van de estafetteberichten die De Vries heeft gebruikt en de versies die in andere verzamelingen wordt aangetroffen, zijn hier twee afbeeldingen van originele estafetteberichten opgenomen (zie nrs. 24 en 35). De verschillen in de tekst laten zich gemakkelijk aanwijzen en tonen voldoende aan dat het verzorgen van een volledige teksteditie geen sinecure is.

Voor op- en aanmerkingen en zeker ook voor aanvullingen kunt U terecht bij de beheerder van de website van Medisch Contact (mevr. Eva Nyst: E.Nyst@medischcontact.nl) of bij ondergetekende (mjvl@medischegeschiedenis.nl).

Zwolle, 5 april 2008

Prof.dr. Mart J. van Lieburg

LIJST VAN ESTAFETTEBERICHTEN

1. Agenda van de eerste Landelijke Conferentiesamenkomst 14 september 1941
2. Estafettebericht begin oktober 1941
3. Brief een de d.v.m.'s van 28 oktober 1941
4. Estafettebericht van eind november 1941
5. Aanwijzingen voor de estafetten voor de onderteekening van den brief aan den Rijkscommissaris van eind november 1941
6. Estafettebericht van 19 december 1941
7. Estafettebericht van december 1941
8. Spoed-estafettebericht van 26 december 1941
9. Estafettebericht van 9 februari 1942
10. Beschouwing van 4 maart 1942
11. Estafettebericht van maart 1942
12. Estafettebericht van april 1942
13. Estafettebericht van 15 mei 1942
14. Estafettebericht van 15 september 1942
15. Richtlijnen voor de d.v.m.'s van 18 november 1942 inzake de brief aan Reuter
16. Estafettebericht van november 1942
17. Estafettebericht van november 1942
18. Estafettebericht van december 1942
19. Estafettebericht van 1 maart 1943
20. Estafettebericht van begin maart 1943
21. Estafettebericht van maart 1943
22. Voorschrift voor de 80 artsen, 10 maart 1943
23. Spoed-estafettebericht van 10 maart 1943
24. Het neerleggen der bevoegdheid als strijdmiddel tegen de artsenkamer
25. Juridisch advies
26. Brief burgerlijke stand te Zwolle
27. Estafettebericht van 28 maart 1943
28. Estafettebericht van 3 april 1943
29. Estafettebericht van 11 mei 1943
30. Estafettebericht van begin juni 1943
31. Estafettebericht van juni 1943
32. Estafettebericht van 30 juni 1943
33. Estafettebericht van 6 december 1943
34. Bespreking over leiding ziekenfondswezen
35. Estafettebericht van 14 oktober 1944
36. Estafettebericht van 23 november 1944
37. Estafettebericht van april 1945

Agenda van de eerste Landelijke Conferentie

Samenkomst 24 september 1941

1. Opnemen van de namen der aanwezige districtsvertrouwensmannen
2. Welkomstwoord van den voorzitter
3. Inleiding
 - a. Chronologisch overzicht
 - b. Formuleeren van motieven van bedanken
 - c. Wat is reeds bereikt
 - d. Stand van zaken, situatie
4. Organisatie
5. Houding ten opzichte van de Ärztekammer
6. Houding ten opzichte van eventueele sancties
7. Ziekenfondspositie
8. Onderlinge steunactie
9. Houding ten opzichte van Mij en H.B.
10. Ondersteuningsfonds
11. Estafettebericht aan de leden
12. Financiën
13. Rondvraag

Bij agendapunt 3a: Chronologisch overzicht

12 mei	Bezoek van Dr. Reuter aan Dr. Schalij, voorzitter te Rotterdam ultimatum
18 mei	H.B. vergadering - keuze - bemiddelaar N.S.B. begin Juni Eerste anonieme brief
14 juni	Kennisgeving hiervan in Ned. Tijdschr. van Geneeskunde van 14 Juni reactie in de Mij.
Juni	Tweede anonieme brief, uittreden van leden, brieven aan H.B.
6 juli	Vergadering van afgevaardigden te Amsterdam, 2/3 meerderheid 300/800 uittredingen, sancties?
20 juli	H.B.-vergadering volharden bij besluit
24 juli	brief aan voorzitters van afdelingen
26 juli	publicaties in Ned. Tijdschr. v. Geneesk. volharden bij besluit
27 juli	H.B.-vergadering, 3 H.B.-leden treden af, exodus gaat door. R.K. Vakverbond, Christelijk vakverbond, Centr. Werkgeversorganisatie, brief H.B.
3 augustus	brief van R.K. bisschoppen

- 4 augustus onderhoud Dr. Reuter met Dr. Schalijs; dreigen met N.S.B.commissaris, verplicht lidmaatschap; exodus gaat door derde anonieme brief; drie oud-voorzitters gaan in het H.B.; B.A.-Verg. uitgeschreven
- 30 augustus bericht dat B.A.V. niet door gaat
48 afdelingen – 3.400 leden, 4 leden van Raad van Beroep uitgetreden. De uitgetreden leden worden georganiseerd: groep-district-landelijke conferentie
- 14 september Eerste landelijke conferentie

Bij agendapunt 3b: Motieven voor bedanken

1. Wij zijn solidair met het Nederlandsche volk, de Nederlandsche arbeiders, de Nederlandsche kerken enz.
2. Wij wenschen geen gelijkschakeling van de medische artsenwereld door middel van de Mij. In geen enkele vorm wenschen wij de leiding van de N.S.B.
3. Wij gelooven, in tegenstelling met het H.B., niet in de mogelijkheid om door compromissen de bezettende macht te remmen in hun streven om de Nederlandsche artsenwereld te nazificeeren.
4. Wij wenschen het behoud van de vrijheid van persoonlijke overtuiging en meeningsuiting in de artsenwereld.
5. Wij wenschen onaantastbaarheid van het medische beroepsgeheim en andere kostbare tradities van den Nederlandsche medischen stand.
6. Wij willen niet dat het medische geweten zich richten moet naar het politiek belang.
7. Wij willen niet de 12 punten.
8. Wij willen niet de sterilisatiewetten en andere politiek-medische maatregelen.

Bij agendapunt 3c: Wat is reeds bereikt door ons verzet en ons uittreden

1. De poging om onze Mij te maken tot een orgaan van de N.S.B. en van de Duitschers is mislukt.
2. Wij zijn in ons verzet niet meer gebonden door de Mij. en haar organen.
3. De eer van de Mij is gered.
4. De uitgetreden artsen hebben een (positief) gevoel van zelfbewustheid omdat zij karakter toonen en de strijd van hun volk meestrijden en van plan zijn niet te wijken voor bedreigingen en terreur.
5. Een gezonde en ongekeerde solidariteit is opgebloeid.

Bij agendapunt 3d: Stand van zaken

1. 3400 leden zijn officieel uitgetreden.
2. 48 van de 61 afdelingen zijn in meerderheid uitgetreden (zie overzicht).
3. Sancties zijn nog niet genomen.

4. De N.S.B.-commissaris komt waarschijnlijk niet.
5. Verplicht lidmaatschap is nog niet geëischt.
6. Er zal vermoedelijk een Ärztekammer worden gesticht, waarschijnlijk door middel van eenvoudige registratie.
7. De Mij zal mogen blijven voortbestaan maar zal slechts wetenschappelijke belangen mogen behartigen. Alle sociale bemoeiingen komen in handen van de inspecteurs.
8. Het H.B. mag waarschijnlijk voorlopig niet aftreden.
9. Onze actie is in de constructieve phase gekomen.

Overzicht

Alkmaar conditioneel; Alphen aan de Rijn hoog percentage; Amersfoort conditioneel; Amsterdam 80%; Apeldoorn bijna 100%; Arnhem conditioneel 121 van de 145; Assen 90%; Bergen op Zoom, Rozendaal e.o. hoog percentage; Breda 80 van de 85; Delft op 1 na 100%; Deventer 51 van de 55; Dordrecht 100%; Drenthe Zuid-Oost 24 van de 31; Eindhoven 80 van de 97; Enschede hoog percentage; Friesland Noord 62 van de 95; Friesland Zuid West bijna 100%; Goeree Overflakkee onzeker; Gooi en Eemland 111 van de 150; Gorkum bijna 100%; Gouda 42 van de 43; 's-Gravenhage 75%; Groningen 80%; Haarlem 85%; Haarlemmermeer en o.; Heerenveen; Heerlen conditioneel 98 van de 103; Den Helder; Helmond 26 van de 30; 's-Hertogenbosch conditioneel 86 van de 121; Hunsingo Fivelingo gedeelte; Leiden 80-90%; Meppel 27 van de 33; Noord-Limburg bijna 100%; Nijmegen conditioneel (30% definitief); Oldambt 75%; Oude IJssel 100%; Purmerend 13 van de 23; Rotterdam 240 van de 280; Schiedam 43 van de 47; Schouwen Duiveland 100%; Tiel 34 van de 41; Tilburg 57 van de 68; Twente 73 van de 83; Utrecht 85%; De Vecht 100%; Voorne Putten 13 van de 16; Wageningen 50 van de 54; Walcheren 40 van de 45; West Friesland conditioneel; Westland bijna 100%; Woerden 13 van de 17; IJssel-Alblas-Lek hoog percentage; Zaanland gedeelte; Zeeuwsch Vlaanderen O 10 van de 22; Zeeuwsch Vlaanderen W 100%; Z- en N-Beveland 30 van de 34; Z-Holl. Eilanden 20 van de 30; Zuid Limburg 64 van de 72; Zutphen 61 van de 83; Zwolle hoog percentage.

Bij agendapunt 4: Medisch Contact

Het M.C. bevat de uitgetreden plaatselijke groepen. Het berust op onderling vertrouwen en verantwoordelijkheidsgevoel voor elkanders belang en veiligheid. Doel M.C.: Regelmatig voeling houden ter verhooging van de solidariteit en ter versterking van onze positie. M.C. maakt mogelijk: 1. overleg te plegen; 2. een eensgezinde houding aan te nemen ten opzichte van verordeningen en maatregelen van overheidswege; 3. vanuit de peripherie berichten, wenschen, adviezen enz. door te geven naar het centrum; 4. vanuit het centrum berichten door te geven naar de peripherie; 5. de volksgezondheid volgens Nederl. methode en traditie te behartigen.

Het M.C. is officieus. Namen van vertrouwensmannen en plaatsen van samenkomst worden zoo min mogelijk genoemd. Geen reglementen, geen verkiezingen, geen bestuur. Zoo min mogelijk wordt op schrift gesteld, geen giro, geen kasboeken. Men zij zeer discreet met brieven, telefoon enz. Geen getypte of gedrukte kennisgevingen aan de groepsleden. De berichtgeving geschiedt mondeling. Om opengekomen plaatsen te bezetten hebben de districtsvertrouwensmannen elk een plaatsvervanger.

Opzet van het M.C.: lid-groep-district-landelijke conferentie. Groep: de uitgetreden leden van een afdeeling vormen een groep. Het is niet vereischt dat deze groep de meerderheid van een afdeeling omvat. De groepen worden in de districtsvergaderingen vertegenwoordigd door groepsvertrouwensmannen. In grootere groepen is een estafettedienst gewenscht. Ter bestrijding der onkosten wordt van alle leden een kleine bijdrage gevraagd (voorloopig f 2.50). District: de groepen op de L.C. vertegenwoordigd door 2 districtsvertrouwensmannen (plaatsvervangers).

Landelijke conferentie: De L.C. wordt via een centraal punt samengeroepen. Een gedetailleerde uitwerking van dit primitieve contact, lijkt ons, gezien de omstandigheden niet noodzakelijk. Reglementen en bestuur zijn ongewenscht. Namen van vertrouwensmannen worden zoo min mogelijk genoemd. Groepen die conditioneel zijn uitgetreden, kunnen indien zij dit wenschen, worden ingelicht omtrent de gang van zaken. Zij die deze berichten ontvangen, dienen wel zeer grondig de leden van hun afdeeling te schiften en op te passen, dat de berichten niet bij de onbetrouwbare leden komen.

Voor de goede gang van zaken en terwille van de homogeniteit is het zeer wenschelijk, dat deze groepen zoo spoedig mogelijk definitief bedanken. Ook moeten deze groepen wel zeer voorzichtig zijn met het houden van afdeulingsvergaderingen, daar hierin allicht vragen of mededelingen worden gedaan, die voor de zaak nadeelig zijn.

Bij agendapunt 5: Houding ten opzichte van de Ärztekammer.

Principieel afwijzend. Verordeningen van de Ärztekammer worden principieel genegeerd. In zeer bijzondere gevallen kan, wanneer de volksgezondheid dit vereischt, van dit standpunt worden afgeweken.

Voorschriften van de inspectie van de Volksgezondheid worden niet opgevolgd, indien zij in strijd zijn met onze principes.

Een goede kritische verhandeling over de Ärztekammer is gewenscht om aan de leiding argumenten te verschaffen. Deze verhandeling wordt niet aan de leden toegezonden.

Verordeningen en opdrachten aan de Nederlandsche artsen, die aan een zoo korte tijdslimiet gebonden zijn, dat onderling overleg hierdoor onmogelijk is, worden voorshands niet opgevolgd. Zoo spoedig mogelijk zal advies gegeven worden.

Bij agendapunt 6: Houding ten opzichte van eventueele sancties.

Boetes worden niet betaald, verplicht lidmaatschap wordt genegeerd tot overleg heeft plaats gehad.

Verordeningen en opdrachten aan de Nederl. artsen, die aan een zoo korte tijdslimiet gebonden zijn, dat onderling overleg hierdoor onmogelijk is, worden voorshands niet opgevolgd. Zoo spoedig mogelijk zal advies gegeven worden.

Bij agendapunt 7: Ziekenfondspositie.

Het werk in de ziekenfondsen gaat gewoon door. De uitgetreden leden blijven in de ziekenfondsbesturen. Deze worden (zoo noodig) omtrent ons standpunt ingelicht. Er wordt gerekend op een solidaire houding van de fondsbesturen en de fondsleden. Van het H.B. en commissie wordt verwacht dat zij ons niet binden door artikelen uit de contracten tusschen Mij. en de ziekenfondsen.

De Maatschappijfondsen mogen ons niet in de weg staan (juridische adviezen). Misschien is een duplicaat administratie gewenscht.

Bij agendapunt 8: Onderlinge steunactie.

In geval artsen schade leiden tengevolge van het uittreden uit de Mij. en hetgeen daarop gevolgd is, worden zij door de andere leden geholpen.

Deze nemen plaatselijk zoodanig hun praktijk waar en verleenen zoonoodig finantieele steun (groepsgewijs en bij uitzondering landelijk).

Bij agendapunt 9: Houding ten opzichte van Mij. en H.B.

Daar de meerderheid van de leden der Mij. met de houding van het H.B. niet mee kon gaan, kan verwacht worden van het H.B. dat het zijn standpunt prijs geeft of aftreedt. Indien het H.B. niet mag aftreden, kan toch van het H.B. verwacht worden dat het zich aanpast bij de gewijzigde toestand en zooveel mogelijk moreele en daadwerkelijke steun verleent aan de uitgetreden meerderheid. Van het H.B. mag verwacht worden, dat het alle gewenschte inlichtingen verstrekt, wenken geeft, waarschuwt, kortom op elke mogelijke wijze aan onze zijde staat tegenover de gemeenschappelijke vijand. Het is wenschelijk de strijdbijl te begraven en in goede verstandhouding te komen tegenover het H.B. Het heeft geen zin om nog langer met het H.B. te discussieeren over het verleden en het H.B. verwijten te doen. Wij nemen aan dat het H.B. naar beste weten heeft gehandeld. Het is psychologisch niet wenschelijk dat de nog in functie zijnde leden van het H.B. samenkomsten bijwonen en aan de leiding komen. Wel kunnen zij, wanneer zij uitgesproken solidair met ons zijn, eventueel op de hoogte worden gehouden van wat er geschiedt bij de uitgetreden meerderheid.

Bij agendapunt 10: Ondersteuningsfonds.

De bijdrage aan het ondersteuningsfonds wordt op nader aan te geven wijze betaald. Ook de uitgetreden leden houden hun recht op ondersteuning.

Bij agendapunt 11: Estafettedienst.

Naar gelang van de grootte van een groep wordt een bepaald aantal estafettes gekozen. De dienst moet zijn snel, bedrijfszeker en discreet.

Zij staat onder leiding van een groepsvertegenwoordiger, die de estafettes samenroept en hun de boodschappen dicteert. Na gebruik worden de gedicteerde berichten door de estafettes vernietigd. In uitgestrekte landelijke groepen kan een koeriersdienst van betrouwbare niet-medici (b.v. oud militairen) nuttig zijn. Men vergeet niet op het door de koerier overgebrachte bericht te vermelden dat dit onmiddellijk vernietigd moet worden.

Estafettebericht

- a. de onderlinge band wordt hechter; landelijk contact is georganiseerd.
- b. het eerste doel van ons uittreden is bereikt, n.l. de poging om de Mij. te maken tot een orgaan van de N.S.B. is mislukt.
- c. van de 61 afdeelingen zijn 48, waarbij de drie grootste uit de Mij. getreden; 8 afdeelingen hebben conditioneel bedankt; van 5 afd. is de houding nog onzeker.
- d. niet reageeren op verordeningen en eventueele tegenmaatregelen zonder advies van de groepsvertrouwensmannen. Verordeningen en opdrachten aan de Nederl. artsen, die aan een zoo korte tijdslimiet gebonden zijn dat onderling overleg hierdoor onmogelijk wordt, worden voorshands niet opgevolgd. Zoo spoedig mogelijk zal advies gegeven worden.
- e. feiten en gebeurtenissen, die voor de groep van belang zijn worden via de estafettes gemeld aan de groepsvertrouwensmannen.
- f. een onderlinge steunregeling (waarneming, zoonoodig fmantieele steun) wordt voorbereid.
- g. voorzichtigheid en discretie zijn noodzakelijk.
- h. een voorloopige bijdrage wordt gevraagd van *f* 2,50 (dadelijk innen).
- i. automatische gireering van de Mij. contributie opzeggen, geen Mij. contributie betalen.
- j. voor de joodsche collegae wordt landelijk een steunregeling getroffen, waarvan de kosten naar billijkheid worden gedragen.
- k. de bijdrage aan het ondersteuningsfonds voor weduwen en weezen wordt langs nader aan te geven weg doorbetaald.
- l. licht het betrouwbare publiek in omtrent de houding van de Nederlandsche artsen, maar spreek niet over het landelijk contact.
- m. wij blijven strijden voor onze zaak en zullen door eendracht winnen; een nieuwe en ongekende solidariteit is opgebloeid.

Bij agendapunt 12: Financiën.

Voorloopig wordt voor M.C. via de estafettedienst f 2.50 geïnd van elk lid. Dit geld blijft bij de groep. Zoonoodig wordt pons-ponsgewijs een bijdrage gevraagd door het centrum.

Ontwerp agenda voor districtsvergadering

1. opnemen van de namen van de groepsvertrouwensmannen
2. verslag van de stand van het district
3. uiteenzetting over 'Medisch Contact' volgens agenda van de L.C.
4. inrichting estafettedienst
5. doorgeven van het estafettebericht (dit eventueel wél aanvullen, doch er niets uit weglaten)
6. opwekken tot activiteit en tot organiseren van medisch contact (M.C.) in de groepen (bedrijfszekerheid, discretie, zoo min mogelijk namen noemen)
7. de groepsvertrouwensmannen geven aan de districtsvertrouwensmannen op, wat in hun groep is gedaan en gedaan moet worden voor de Joodsche collegae
8. advies - geen afgevaardigden zenden naar alg. vergadering van de Mij.
9. brieven enz. welke betrekking hebben op deze zaak verwijderen uit de afdeulingsarchieven.

Centrum adviseert om voorloopig geen geld te innen. Nadere toelichting L/C October. M.C.

Estafettebericht begin oktober 1941

- A. M.C. is over het geheele land tot stand gebracht. Op een enkele uitzondering na is de estafettedienst goed geregeld.
- B. Van de 62 afdelingen zijn er 58 uitgetreden, bovendien hebben 3 conditioneel bedankt, van 1 is de houding nog onzeker.
- C. Het H.B., de H.C. en de S.C. zijn afgetreden. Zij zullen nog de loopende zaken afdoen.
- D. Niet reageeren op verordeningen en eventuele tegenmaatregelen zonder advies van de groepsvertrouwensmannen; verordeningen en opdrachten, die aan een zoo korten tijdslijmit gebonden zijn, dat onderling overleg hierdoor onmogelijk is, worden voorshands niet opgevolgd. Advies van de groepsvertrouwensmannen wordt eerst afgewacht. Hierdoor alleen is solidair optreden gewaarborgd.
- E. Geen onderhandelingen aanknopen of verbintenissen aangaan met ziekenhuisverplegingsfondsen zonder overleg met M.C. Ook niet met nieuw op te richten ziekenfondsen. Door den Commissaris voor het ziekenfondswezen is aan de ziekenhuisverplegingsverenigingen verboden om algemeen ziekenfondswerk te gaan doen.
- F. Aanvaard geen vaste functie bij de arbeidskampen, daar dit mantelorganisaties zijn van de N.S.B.. Behandel hier eventueel tegen R.V.B.-tarief.
- G. Het werk aan de ziekenfondsen gaat gewoon door. Volgens de nieuwe regeling zal overal de honoreering per ziel plaats vinden. Vrije artsenkeuze en abonnementssysteem zullen worden gehandhaafd.
- H. Er zullen op initiatief van M.C. waarnemingsbureaux worden opgericht aan de universiteiten.
- I. Wij staan afwijzend tegenover de Nederlandsche Volksdienst.
- J. Men zal ons pogen te organiseren in een artsenkamer onder leiding van een N.S.B.-arts. Hiermede dreigen de volgende gevaren:
 - 1. Verlies van persoonlijke vrijheid en medezeggingschap van den Nederlandschen arts.
 - 2. Willekeur en machtsmisbruik van de leiders.
 - 3. Vestigingsverbod en vestigingsdwang.
 - 4. In dienst stellen van Nederlandsche artsen in het buitenland.
 - 5. Achterstelling van het belang van het individu bij dat van ras, volk en staat.
 - 6. Niet respecteren van ons ambtsgeheim.

7. Benoeming van (veelal incompetente) N.S.B.-hoogleeraren en ambtenaren, waardoor verslechtering van medisch onderwijs en medische diensten.
 8. Verlies van vrijheid bij medische discussies en publicaties en bij medische onderzoeken (rassenprobleem).
 9. Uitvoering van de sterilisatiewetten.
 10. Het doden van krankzinnigen en psychopathen.
- K. Bij Uw estafette kunt ge ter lezing krijgen een artikel over de artsenkamer en een artikel over de sterilisatie.
- L. Verzoek om voor M.C. ƒ 2.50 af te dragen aan Uw estafette.
- M. Hebt ge opmerkingen of wenschen?
- N. Door solidariteit zijn we sterk. We komen er wel doorheen.
- O. Wanneer door de politie aan ons inlichtingen worden gevraagd over patiënten, die zich ziek of gewond onder behandeling hebben gesteld, weigeren wij deze inlichtingen te geven, op grond van onze ambtseed (zie artsenboekje). Aan den commissaris van politie is een schrijven gericht, waarin opnieuw gewezen wordt op het standpunt dat door den arts moet worden ingenomen.

Brief aan de D.V.M.'s van 28 oktober 1941

Geachte Collega,

1. Voor Vrijdag worden de exemplaren van de brief, het E.B. en een copie van de artsverordening aan de D.V.M. toegezonden.
2. Op een D.-vergadering, te beleggen op Vrijdag, Zaterdag of Zondag wordt de verordening besproken en aan de G.V.M. de papieren en het E.B. uitgereikt.
3. Onmiddellijk na publicatie in de pers van de verordening van de A.K. gaan de estafettes aan het werk.
4. Binnen 8 dagen daaropvolgend moeten de lijsten met handtekeningen bij de D.V.M. terug zijn.
5. Deze worden opgezonden aan een nader op te geven adres. Wilt U mij na de D.-verg. de ledenaantallen opgeven van de groepen van Uw district, en voorzoover dit nog niet is geschied, de lijst van de zieke collega's?

Met vriendschappelijke groeten, R.

P.S. De estafettes wijzen op de noodzaak van onopvallend omgaan met de lijsten.

4

Estafettebericht van einde november 1941

Houding ten opzichte van de Artsenverordening.

1. Alle contact met de Artsenkamer en de Vereeniging van Ziekenfondsartsen vermijden.
2. Geen lid worden van de Vereeniging van Ziekenfondsartsen.
3. Geen functie aanvaarden in Vereeniging van Ziekenfondsartsen en Artsenkamer.
4. Geen contributies betalen.
5. Geen vergaderingen bezoeken.
6. Geen formulieren van Artsen en Vereeniging van Ziekenfondsartsen invullen.
7. Geen gehoor geven aan oproepen om bij instanties van de Artsenkamer te verschijnen.
8. Het ambtsgeheim strikt bewaren en aan alle beproefde normen en principes van ons beroep vastbesloten vasthouden.
9. Onder alle omstandigheden doorwerken.

5

Aanwijzingen voor de estafetten voor de ondertekening van den brief aan den Rijkscommissaris van einde november 1941

1. Zoo noodig bij aanbieding der onderteekeningbriefjes de gevaren van de artsenkamer (schending ambtsgeheim, sterilisatiedwang, verlies van medezeggenschap in beroepszaken en van persoonlijke vrijheid) in herinnering brengen.
2. Binnen 8 dagen handteekeningen verzamelen en in te leveren bij Uw groepsvertrouwensmannen. Desgewenscht de collegae samenroepen om te laten teekenen. De groepsvertrouwensmannen geven direct door aan districtsvertrouwensmannen, enz..
3. Daar een alphabetische lijst van de onderteekenaars onder den brief getikt moet worden, zorg men voor duidelijke handteekening (eventueel voege de estafette een lijstje der onderteekenaars toe).
4. Geen briefjes ter onderteekening afgeven, bezorgen of verzenden. Dus zelf de briefjes in handen houden.
5. Den brief niet ter lezing achterlaten of verzenden. Dezen zelf in handen houden.
6. Streng geheimhouding bewaren en dit ook aan de groepsleden op het hart drukken.
7. Mededeelen, dat de brief in zee gaat, indien minstens drieduizend leden hun handteekening geven.
8. Desgewenscht kunt U na het verschijnen van de Verordening van den Rijkscommissaris copieën van den brief aan de collega's verstrekken.
9. Wij doen een dringend beroep op Uw activiteit. Er is de grootste spoed noodig!!

Estafettebericht van 19 december 1941

1. Op 20 December 1941 is de artsenverordening uitgevaardigd, ondanks de door de artsen daartegen ingebrachte bezwaren. Het is vanzelfsprekend, dat we ons zullen houden aan de verklaring, afgelegd in de brief aan den Rijkscommissaris, waarvan de slotalinea luidde:
Dat wij trouw zullen blijven aan de hoge normen, waarop sinds menschenheugenis ons beroep heeft gerust, en dat wij in de uitoefening van ons beroep nimmer andere overwegingen zullen laten gelden, dan zulke, welke gerechtvaardigd zijn door ons geweten, ons plichtbesef en onze wetenschap. Bij gevolg zullen wij, al moeten wij ons de inschrijving in de artsenkamer en in de vereeniging van ziekenfondsartsen laten welgevalen, ons van iedere actieve medewerking daaraan in den ruimsten zin hebben te onthouden, waarbij uiteraard de mogelijkheid bestaat, dat wij tegen bepaalde gestes van bedoelde organen positief in verzet zullen dienen te komen.
2. Geen arts aanvaarde eenige functie. Reeds heeft een collega, die aangezocht is, in ferme bewoordingen geweigerd (zie inliggende brief).
3. Gele briefjes voor de Krankenkasse vuile men niet in voor wat betreft arbeidsgeschiktheid. Wij handhaven daarmede ons oude standpunt, dat wij geen inlichtingen geven over arbeidsgeschiktheid van eigen patiënten.
4. Wat betreft keuringen voor arbeidsbureaux (Duitschland), wake de huisarts en de specialist er voor, dat zijn patiënten niet de dupe worden van een slordige keuring. Hier kan het afgeven van een ziekteverklaring aan den patiënt plicht zijn.
5. Het bestaan der Kruis-vereenigingen (Groene Kruis e.d.) loopt gevaar door dwang tot samenwerking met den volksdienst. De artsen moeten de besturen van deze vereenigingen er van overtuigen, dat zij samenwerking dienen te weigeren, zooals reeds eenige van deze vereenigingen op besliste wijze samenwerking hebben geweigerd.
6. Men hanteere het ambtsgeheim volgens de tot nu toe bij ons geldende ethische opvattingen. Men geve dus slechts inlichtingen, wanneer dit in het belang is van den patiënt en met diens toestemming; dit dan slechts aan artsen en wanneer dit niet in strijd is met ons medisch geweten. Op omzichtigheid wordt aangedrongen, aangezien ons meer en meer gevallen bekend worden, waarbij van dergelijke inlichtingen misbruik werd gemaakt (voorbeeld van meisje met lues: ontslag uit betrekking, op staande voet uit kosthuis gezet).
7. Waarschuwing: niet in contact treden met H.C. en S.C.. Van deze zijde zijn

- a. t.o. van een Deutsche instantie volledig ongefundeerde beschuldigingen geuit over de gestie van een vooraanstaand Ned. ambtenaar;
- b. voortdurend onderhandeld met de Deutsche autoriteiten, buiten de Ned. instanties om;
- c. aan den juridischen adviseur der Maatschappij, buiten het Hoofdbestuur om, een onjuiste voorstelling van zaken gegeven, met de bedoeling een advies te verkrijgen dat met hun plannen strookte;
- d. buiten het Hoofdbestuur om een misleidende circulaire gezonden aan de Maatschappijfondsen;
- e. de oprichting van de stichting 'Vereenigde Maatschappij-ziekenfondsen' (V.M.Z.) zooveel mogelijk tegengewerkt.

Met nadruk wordt aangeraden ieder contact met de genoemden te vermijden daar waar mogelijk en noodig op hun onbetrouwbaarheid te wijzen.

Artsenkamer

1. Bij de inschrijving als lid moeten wij ons wel noodgedwongen neerleggen, maar wij moeten ons onthouden van elke medewerking in den ruimsten zin van het woord. Het is niet mogelijk, dat het noodig zal blijken te zijn, dat wij actief in verzet komen.
2. Wat de ziekenfondsen betreft is de toestand nog verward en is het nog niet gelukt een voldoende gefundeerd inzicht te verkrijgen om een advies te kunnen uitbrengen. Er wordt echter zeer ernstig naar gestreefd de gegevens om tot een oordeel te kunnen komen, te verkrijgen en gehoopt wordt hieromtrent spoedig meer te kunnen zeggen.
3. Gele ziekenbriefjes van de Krankenkasse. In deze briefjes wordt gevraagd naar arbeidsongeschiktheid en naar de duur daarvan; het misleidende daarbij is, dat dit gegevens betreft die volgens de opgave van den verzekerde worden ingevuld, maar die door de handteekening van den arts worden gedekt. Aangeraden wordt het woord arbeidsongeschikt door te streepen, zoodat ook later niet, b.v. op het bureau, gegevens kunnen worden ingevuld.
4. Ten opzichte van keuringen voor Duitschland wordt aangeraden deze menschen zooveel mogelijk te helpen om hieraan te ontkomen en daarbij er niet tegen op te zien af te wijken van het afgesproken afwijkende standpunt aangaande het afgeven van zulke briefjes.
5. De volksdienst tracht het Groene Kruis te vermeesteren. Wij handhaven het afwijzende standpunt, dat reeds in een vroeger bericht ten opzichte van de volksdienst is ingenomen en wekken de medici op de besturen van de Groene Kruis-afdeelingen te overtuigen, dat het Groene Kruis beter kan worden opgeheven dan genazificeerd.
6. Er is contact gezocht en gedeeltelijk reeds gekregen met speciale groepen van artsen, die voor bijzondere problemen worden gesteld, b.v. directeuren van ziekenhuizen, van krankzinnigengestichten, van geneeskundige diensten.

De bedoeling is deze groepen afzonderlijk te organiseren, opdat zij binnen de groep steun aan elkaar vinden voor hun bijzondere moeilijkheden. Het is reeds gebleken, dat aan dit contact behoefte bestaat en dat men bereid is het M.C. daarin te betrekken. Predikanten, geestelijken, juristen.

7. De brief aan den R.C. wordt verspreid over het geheele land op zoodanige wijze, dat de indruk wordt gewekt, dat de artsen hiermede niets te maken hebben. Oplage van 30.000 exemplaren.
8. Van één collega is ons bekend, dat hij aangezocht is als districtsleider van de A.K. voor de prov. Gelderland en Limburg. Dit is geschied per telefoon en voordat de verordening was verschenen. Hij heeft schriftelijk geantwoord, dat hem voldoende bekend was van de opvattingen van Croin en zijn partijgenoten om te weten dat hij het niet eens zou kunnen zijn met hun maatregelen en niet zou kunnen medewerken aan de uitvoering daarvan. Per telefoon was hem reeds gezegd, dat dwang tot het aannemen van de functie kon worden uitgeoefend. Naar aanleiding daarvan schrijft hij, dat het toepassen van dwang geen waarborg zou geven dat het werk zou worden uitgevoerd.

Tot mijn spijt heb ik het officieele bericht nog niet ontvangen. Het bovenstaande is naar mijn herinnering een voldoende getrouwe weergave. Mocht blijken, dat aanvulling noodig is, dan zal ik het noodige verrichten.

Estafettebericht van december 1941

Waarom kan en mag de Nederlandsche arts geen medewerking verleen aan de Nederlandsche Artsenkamer?

Het antwoord op deze vraag moet in het algemeen luiden: omdat de z.g. Nederlandsche Artsenkamer een zuiver nationaal-socialistische instelling is, die door de bezettende macht aan de Nederlandsche artsen is opgedrongen, volkomen tegen hun wil, met verbreking van gegeven belofte en in strijd met het Volkenrecht en het Landoorlogsreglement, met de bedoeling de nationaal-socialistische beginselen binnen te leiden in de praktijk der Geneeskunst en de beoefening van de Gezondheidszorg.

Al wordt in de Artsenverordening met geen woord over nationaal-socialisme gesproken toch is zij doordrongen van nationaal-socialistischen geest en zij opent de poorten voor de invoering en de praktische doorvoering van het nationaal-socialisme op het gebied van de Gezondheidszorg in Nederland. Wie hieraan nog meent te kunnen twijfelen, hem vallen de schellen van de oogen, wanneer hij de Dagorder leest van den Leider van Medisch Front van 20 December 1941: De Artsenverordening is de eerste bekroning van het streven en werken van Medisch Front om in Nederland een Nationaal-socialistische ordening tot stand te brengen van de beroepen, die de Volksgezondheid dienen. Dezelfde leider schreef in het orgaan van Medisch Front: 'Volksgezondheid' van den 15den van Louwmaand 1942: 'Naast de zorg voor de gezondheid van het individu, naast de hygiënische maatregelen, die er in feite steeds op gericht waren den enkeling voor gevaren te behoeden komt nu de taak voor den arts ten opzichte van het volk in zijn geheel, voor het gezond en zuiver houden van het ras... Het ontwerpen van de vele voorschriften en beroepsverordeningen, die hiervoor noodig zullen zijn, zal de taak vormen van de Artsenkamer.'

Hebben wij nog een duidelijker getuigenis noodig? Het is onmiskenbaar: de z.g. Nederlandsche Artsenkamer is een nationaal-socialistische instelling met een nationaal-socialistische doelstelling. Daarmede is de zaak voor de Nederlandsche artsen af.

Er zijn evenwel artsen en anderen, die meenen, dat aan de door de Artsenverordening opgelegde verplichtingen moet worden voldaan, omdat deze Verordening door de bezettende Overheid wettig, dus niet in strijd met het Volkenrecht en niet in strijd met het Landoorlogsreglement is opgelegd. Aangenomen, dat de Verordening wettig opgelegd is en aangenomen, dat de Artsenkamer een publiekrechtelijk lichaam is, waarvan men zich inschrijving en lidmaatschap, zij het ook volkomen passief, moet laten welgevallen dan nog is en

blijft de strekking van de Verordening een verkeerde en naar onze medisch-ethische opvattingen een zedeloze, in strijd met de boven Volkenrecht en alle positief recht uitgaande geschreven en ongeschreven Wetten van God en van de Christelijke ethiek; dan nog is zij te beschouwen als een *lex inhonesta* en dan is het naar eer en geweten verboden eenige medewerking van actieven aard, hoe gering ook, te verleenen, waardoor de praktische toepassing van die *lex inhonesta* mogelijk gemaakt of bevorderd zou kunnen worden.

Eenige artikelen van de Artsenverordening maken haar voor den Nederlandschen Arts in het bijzonder onaanvaardbaar.

De artikelen 8-12 juncto 18-25 voeren in de N.A.K. het leidersbeginsel in. Dit beginsel, waardoor middels politieke macht en geweld de leiding over een zoo uitermate subtiel gebied als de beoefening van de geneeskunst in handen gelegd kan worden van menschen, die, door fanatisme gedreven, bepaalde wetenschappelijk niet of zeer onvoldoend gefundeerde beginselen en met de ethische richtlijnen en diepinnerlijke overtuiging van de overgrootste meerderheid der geneeskundigen in botsing komende stelsels trachten in te voeren, maakt in de eerste plaats de Artsenverordening onaanvaardbaar. Door het leidersbeginsel kan de politiek onder gebruikmaking van macht en geweld de leidende kracht worden in de beoefening van de geneeskunst en de behartiging der gezondheidszorg en dit beteekent ò uit wetenschappelijk ò uit medisch-ethisch oogpunt gezien een enorm gevaar, wijl de politiek noch wetenschappelijk noch ethisch leidend beginsel mag zijn op een terrein, hetwelk door wetenschap en ethiek volkomen beheerscht moet worden.

Artikel 4 van de Verordening stelt het bewaren van het beroepsgeheim afhankelijk van een waardeering, die dit hooge goed volkomen op zijn grondvesten doet wankelen. In dit artikel sub 2 toch wordt gezegd: 'Dat de bekendmaking van hetgeen als geheim aan den arts is toevertrouwd noodzakelijk is ter bescherming of tot behoud van eenig rechtsbelang van grootere waarde dan het rechtsbelang der geheimhouding'.

Zelfs voor degenen, die de absoluutheid van het beroepsgeheim niet aanvaarden of die in de achter ons liggende jaren ten opzichte van het beroepsgeheim een minder strakke gedragslijn zijn gaan volgen, houdt deze zinsnede van de Artsenverordening een ernstig gevaar in voor dit fundament van de medische ethiek.

Wie toch zal moeten beoordeelen welk rechtsbelang grootere waarde heeft dan het rechtsbelang der geheimhouding? De politieke leiding en zij alleen, d.w.z. deze beoordeeling zal geschieden volgens nationaal-socialistische opvattingen. Er is geen lang betoog noodig om aan te toonen, wat dat zeggen wil.

Artikel 26 van de Verordening legt in handen van den President der N.A.K. zoowel als van de organen der Kamer de macht, om beschikkingen te geven betreffende de uitoefening van de werkzaamheden als arts, aan welke beschikkingen de artsen gehoor moeten geven. Waar nu het praesidium en de leiding van de N.A.K. en

haar organen in handen zijn van nationaal-socialisten ligt het gevaar voor de hand, dat zulke beschikkingen moeten dienen om de artsen te dwingen tot praktijken, die tot doel hebben de nationaal-socialistische beginselen, met name die van de rasen bloedleer, in praktische toepassing te brengen. Iedere stap, die gedaan wordt om deze poort open te zetten, is derhalve gevaarlijk en verderfelijk. Daarom is iedere medewerking, hoe gering ook, die het mogelijk maakt, dat de Nederlandsche Artsenkamer kan functioneeren, absoluut veroordeelenswaardig en daarom is iedere goede Nederlandsche arts, die trouw wil blijven aan de hooge normen, waarop sinds menschenheugenis ons beroep heeft gerust en die in de uitoefening van zijn beroep nimmer andere overwegingen kan laten gelden dan die, welke gerechtvaardigd zijn door zijn geweten, zijn plichtsbesef en zijn wetenschap, verplicht ieder verzoek of bevel tot medewerking met een absoluut neen te beantwoorden, ongeacht de daaruit voor hem voortvloeiende consequenties. Geen uitvluchten, hoe mooi zij ook mogen schijnen en geen drogredenen, hoe overtuigend ook op het eerste gezicht, kunnen hem van dien plicht ontslaan.

Artsen, die een ambtelijke functie bekleeden, van welken aard ook, mogen ernstig bedenken, dat zij arts waren vóór zij ambtenaar werden, dat zij in de eerste plaats arts en pas in de tweede plaats ambtenaar zijn. Meer dan ooit praevaleert thans hun arts zijn boven hun ambtenaar zijn. Zij mogen ook wel bedenken, dat hun verantwoordelijkheid ten opzichte van de Nederlandsche Artsenwereld in dezen strijd om het behoud van de goede medische ethiek veel grooter is dan hun verantwoordelijkheid ten opzichte van hun engere ambtelijke taak.

Spoed-estafettebericht van 26 december 1941

Naar aanleiding van de beschikking nr. 2/41 van den heer Croin, aan de Nederlandsche artsen gezonden, diene elke arts, die in de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst een besturende functie had en hij, die een besturende functie had in de Maatschappijziekenfondsen, zoo spoedig mogelijk aan den heer Croin, Keizersgracht 327, Amsterdam, schriftelijk te berichten, dat hij deze functie onder geen beding in de huidige omstandigheden verder zal vervullen. C.

N.B. De bestuursleden van de ziekenfondsen moeten er op attent gemaakt worden, dat, zolang de Stichting bestaat, zij hiermede contact moeten onderhouden.

Zoals te verwachten was, tracht de heer Croin zich meester te maken van de bestaande bestuurs-apparatuur van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst en der Maatschappijziekenfondsen.

Zonder de medewerking van de honderden artsen, die daarmede vertrouwd zijn, kan zijn opzet niet slagen, om ons te dwingen zijn levensrichting te aanvaarden en onze hoogste medische waarden prijs te geven. Zelfs een groot dictator als Croin staat, weliswaar met opeengeklemd kaken, toch volkomen hulpeloos, als wij maar consequent weigeren handlangersdiensten te verleenen aan de N.S.B.. Ons parool zij en blijve: iedere actieve medewerking weigeren. Dan is er ook maar één conclusie: geen enkele bestuursfunctie aanvaarden. Dit is zoo vanzelfsprekend, dat het niet nog eens herhaald moet worden, maar ook het blijven vervullen van bestuursfuncties beteekent vanaf dit moment medewerken aan de knechting van de Nederlandsche artsen en zal ook als zoodanig beschouwd worden door de 4261 artsen, die den brief aan den Rijkscommissaris gericht hebben. Wij zijn er van overtuigd, dat de Nederlandsche artsen den hun toegeworpen handschoen zullen opnemen met waardigheid en kalmte, maar met niet minder vastberadenheid. Voor dwang en dreiging bukken wij niet. Aaneengesloten als wij zijn, verbonden door onze principes en het besef van onzen plicht en ons recht als vrij Nederlandsch arts, zal terreur door ons met opgeheven hoofd gedragen worden. Vastberaden en als één man zullen wij dezen eersten autoritair aanval afslaan. De heer Croin zal kennis maken met oud-Vaderlandsche deugden, die hij weliswaar zelf vergeten en verraden heeft, maar die in de Nederlandsche artsen nu meer dan ooit levend zijn.

Estafettebericht van 9 februari 1942

1. Bespreken richtlijnen M.C..
2. Bespreken mogelijkheden van ziekenfondsregelingen bij eventueel opzeggen van contracten met ziekenfondsen (bijlage De Ziekenfondsen). Elke arts moet overwegen, welke regeling voor deze omgeving het beste is. De estafette neme nota van de op- en aanmerkingen en geve ze door naar boven. Ieder realiseere zich, dat het oogenblik kan komen; dat wij niet meer voor de ziekenfondsen zullen werken. Dan moet dus een regeling rijp overwogen en voorbereid zijn.
3. Bespreken opheffing der Stichting en de hieruit voortvloeiende noodzakelijkheid, dat de Maatschappijziekenfondsen leeg loopen.
4. De verhouding van ziekenhuis-directeuren t.o.v. het Jodenbordje. Het is ons ter oore gekomen, dat er verscherpte maatregelen tegen de Joden genomen zullen worden, wat betreft het bezoeken van poliklinieken en ziekenhuizen. Er zal van overheidswege dwang uitgeoefend worden om aan de ziekenhuizen bordjes op te hangen met 'verboden voor Joden'. Het is noodzakelijk, dat wij zorgen, dat de ziekenhuisdirecteuren hiervan op de hoogte worden gebracht. Men oefene zoo noodig pressie uit op de directeuren, dat deze allen in Nederland dezelfde houding aannemen. Deze houding is als volgt vastgesteld:
 - a. Men weigere primair het bordje op te hangen. In plaats, waar geen Joodse ziekenhuizen zijn, voere men als motief aan, dat er geen medische verzorging mogelijk is voor de Joden, indien deze niet de bestaande ziekenhuizen en poliklinieken mogen bezoeken, en dat hierdoor de volksgezondheid in gevaar komt.
 - b. Indien men van overheidswege gedwongen wordt het bordje toch op te hangen, dan melde men aan de Joodsche collegae en patiënten, dat zij, ondanks het opgehangen bordje, toch vrijen toegang tot de poliklinieken en klinieken hebben.
5. Waar momenteel de kans bestaat, dat door onze actie slachtoffers zullen vallen, realiseere ieder arts zich, dat dit lot elk van ons kan treffen en dat dan de overblijvende artsen bereid moeten zijn zoo noodig hulp, ook financieele, te verstrekken. Laat daarom ieder arts reeds nu b.v. 10% van zijn inkomen opzij leggen, opdat hij, wanneer er een beroep op hem gedaan wordt, oogenblikkelijk de gevraagde steun zal kunnen verleen.
6. Intensieve voorlichting van patiënten aan de hand van de 11 punten.

10

Beschouwing van 4 maart 1942

Nu wij medici op het punt staan een belangrijke beslissing te nemen, die verstrekkende gevolgen met zich mede brengt en die dwars tegen de beschikkingen der bezettende macht ingaat, is het goed zich over het volgende punt te bezinnen:

1. wanneer mogen wij ons verzetten tegen de wenschen der overheid?
2. wanneer moeten wij ons verzetten?
3. op welke wijze zullen wij ons verzetten?

Op de eerste vraag is door het M.C. eigenlijk nooit een duidelijk antwoord gegeven. Uit de laatste toegezonden bescheiden schemert soms de gedachte, dat het niet geoorloofd is zich tegen een publiekrechtelijk lichaam actief te verzetten. Waarschijnlijk berust dit op een voortredeneeren op het standpunt der R.K. geestelijkheid: dat geen Katholiek lid mocht zijn van een vereeniging of instelling, waaraan een N.S.B.-er aan het hoofd stond, tenzij er sprake was van een publiekrechtelijke instelling.

Aan deze opvatting is waarschijnlijk te danken, dat men om juridische adviezen heeft gevraagd inzake bepaalde handelingen tegenover de Artsenkamer; dat men regelingen heeft ontworpen die rekening houden met de bepalingen van het ziekenfondsenbesluit, enz..

Er kan echter voor ons Nederlandsche medici geen andere basis zijn als we de onder 1. genoemde vraag willen beantwoorden, dan de basis van het Volkerenrecht, zooals dat met name is vastgelegd in het Landoorlogreglement van 1907. Dat de bezettende macht het Volkerenrecht met de mond belijdt en hevig te keer gaat als de tegenstander zich aan overtredingen er van schuldig maakt, en zich in de practijk van het Bezettingsrecht niets aantrekt, mag voor ons Nederlanders geen reden zijn om ons niet op ditzelfde Volkerenrecht te beroepen als men ons tekort doet.

Het is het eenige houvast, dat een overwonnen volk heeft om zich een basis te scheppen voor een gemeenschappelijke actie ter verdediging van zijn belangen. Het is zeer te betreuren dat niet iedereen zich de bepalingen van het Landoorlogreglement (LOR) eigen heeft gemaakt.

Indien de ambtenaren zich gehouden hadden aan de aanwijzingen van onze Regeering zich steeds te verzetten als het LOR overtreden werd door den bezetter, dan zou er zeer veel in ons land anders geloopt zijn dan er is geloopt.

Het is zonder twijfel een feit, dat vele bepalingen uit het LOR voor verschillende juridische uitleg vatbaar zijn, doch voor ieder die de bepalingen leest, is het duidelijk, dat de bezetter moet regeeren volgens de wetten des lands, behoudens volstrekke verhindering. En dit voor oogen houdend is het duidelijk, dat, om ons te

bepalen tot het medische terrein, het verbieden aan Joodsche artsen te praktizeeren onder niet-Joodsche patiënten, het benoemen van Schalijs als Maatschappij-commissaris, de opheffing van de Maatschappij, de instelling van de Artsenkamer, Vereeniging van Ziekenfondsartsen, in beslagname van de eigendommen der Maatschappij, ontbinding der Stichting, het ziekenfondsenbesluit, ja zelfs het ziekenfondsenbesluit, een volkerenrechtelijke basis missen nu al deze beslissingen genomen zijn, zonder ons er in te kennen en tegen onze wenschen in.

Voor velen is dat niet allemaal duidelijk. Zij worden in de war gebracht doordat deze bepalingen uitgewerkt of afgekondigd worden door Nederlandsche ambtenaren, wier goede trouw boven alle twijfel verheven is. Zij vergeten echter, dat deze ambtenaren, al of niet bewust, helaas niet anders dan werktuigen zijn in de handen van de bezettende macht. Er is voor ons maar één standpunt mogelijk: dit alles, hoewel er hier en daar iets goeds in steekt, berust niet op de door het Volkerenrecht omschreven bevoegdheden van den bezetter, dit alles berust op willekeur. Wij mogen ons er tegen verzetten.

Wij hebben het niet steeds gedaan. Misschien of zeer zeker helaas. Wat waren hiervoor de redenen? Zij zijn vele: onkunde, laksheid, soms lafheid, onmacht en soms tactische redenen.

Doch gelukkig zijn wij ontwaakt en de beantwoording van de onder 2. genoemde vraag: wanneer moeten wij ons verzetten, is veel makkelijker te beantwoorden. Het antwoord luidt: wanneer groote belangen, die aan ons medici zijn toevertrouwd, gevaar loopen en wanneer men dingen van ons verlangt, die met ons geweten in strijd komen. In dat geval kan er van aarzelen geen sprake zijn. Wij moeten ons verzetten.

Een dergelijke situatie is thans aanwezig. Het is door het M.C. reeds voortreffelijk uiteengezet. Er behoeft hierover niet verder te worden uitgeweid. Slechts de onder 3 genoemde vraag dient te worden beantwoord. O.i. dient hierbij de volgende weg bewandeld: men verzamele zooveel mogelijk verklaringen (met mogelijk een kleine redactie-wijziging) als voorgesteld door het M.C.

Indien 75% der artsen deze heeft afgegeven kan men aan het werk.

Men sture aan alle betreffende instanties: Rijkscommissaris, secretaris-generaal van Sociale Zaken, directeur-generaal der Volksgezondheid, Inspecteurs en Hoofdinspecteur, ziekenfondsbesturen enz. een schrijven waarin ons standpunt wordt uiteengezet en ons besluit wordt kenbaar gemaakt en waarin tevoren ontzenuwd wordt waarom het hier sabotage zou betreffen.

Men heeft dan bereikt:

1. dat er zooveel mogelijk beroering ontstaat en men ook talrijke anderen primair in de strijd betreft;
2. dat er misschien (zeer misschien) er ook nog iets voorkomen kan worden;
3. dat alle artsen gelijktijdig in de strijd geworpen worden, hetgeen den zwakken broeder ruggesteun geeft.

Een enkel woord nog over de propaganda onder het publiek. Men overwege de volgende voorstellen:

1. Een dringend beroep te doen op alle hoogleeraren (medische) zich gezamenlijk te wenden tot de autoriteiten om op de ernstige bezwaren te wijzen, die al dit ingrijpen van den bezetter geeft. O.i. wordt het meer dan tijd, dat de geestelijke opvoeders der medische wereld als zoodanig iets van zich laten merken. Noblesse oblige. Lukt het, dan schuilt er goede propaganda in, vooral tegenover de arbeidersmassa. Hun respect voor het intellect is niet erg groot meer.
2. Het M.C. onderzoek de propagandistische waarde van het één of meerdere dagen geen spreekuur houden door alle Nederlandsche artsen, als protest tegen de een of andere maatregel. Het is o.i. een voortreffelijke maatregel om het publiek wakker te schudden. Het is een gevaarlijk wapen en mag natuurlijk alleen in het uiterste geval toegepast worden, doch men vergete het niet.
3. Men verzuime niet onze actie vooral bekendheid te geven onder andere intellectuele beroepen, als juristen, notarissen, ambtenaren enz.. Wij bereiken nu vooral onze fondsleden.

Estafettebericht van maart 1942

De steunactie

Over het algemeen is de steunactie plaatselijk goed geregeld. Het is echter noodzakelijk dat hierop geen uitzonderingen meer voorkomen; ook moet iedere arts weten dat de steun absoluut gewaarborgd is en verstrekt zal worden zonder dat hierom gevraagd wordt en zonder dat er financiële nood is ontstaan.

De onderstaande regeling, die (met geringe wijzigingen) reeds een half jaar in een groote afdeling naar bevrediging functioneert, worde overal ingevoerd.

Recht op financiële steun hebben de volgende bij onze actie aangesloten artsen:

1. zij, die in gevangenschap verkeerden, mogelijk in verband met handelingen op advies van of in overleg met ons gepleegd. Hiertoe behooren o.a. alle gijzelaars;
2. zij, die om waarschijnlijk politieke redenen uit hun betrekking ontslagen werden;
3. zij, die op advies van of in overleg met ons ontslag uit hun betrekking vroegen;
4. zij, die op advies van of in overleg met ons naar een onbekende verblijfplaats vertrokken;
5. zij, die door boetes voor handelingen op advies van of in overleg met ons gestraft werden.

Als regel wordt *f* 10,- per dag uitgekeerd, boetes worden geheel vergoed. Er gelden de volgende uitzonderingen:

1. Ambtenaren, die tijdens hun gevangenschap niet in salaris gekort worden, ontvangen niets. Ambtenaren, die een gedeelte van hun inkomen uit een praktijk krijgen, ontvangen een evenredig steunbedrag.
2. Ambtenaren mogen na hun ontslag uit steunbedrag + eventueel wachtgeld, pensioen of andere inkomsten, geen hoger inkomen hebben dan voor hun ontslag.
3. Bij uitzondering kan het steunbedrag tot maximaal *f* 20,- per dag verhoogd worden, indien het slachtoffer in bijzondere financiële nood verkeert. Hierover wordt plaatselijk beslist.
4. Aan ambtenaren, die in direct verband met onze actie ontslag krijgen of nemen, wordt het volle salaris uitgekeerd. Iedere deelnemer aan onze actie met een normaal inkomen, draagt minstens *f* 10,- per maand bij, te beginnen 1 Januari 1943. Artsen met een abnormaal laag inkomen (b.v. gehuwde ziekenhuis-assistenten) dragen minder bij, dit regele men plaatselijk.

De gelden worden ingezameld, doch aan de peripherie bewaard, opdat niemand langeren tijd de bijdragen van meer dan 10 artsen onder zijn berusting heeft. Bij de administratie gebruike men slechts letters of cijfers, nooit namen.

Plaatselijk kan men de normen voor steunverleening uitbreiden. Men kan b.v. alle artsen, die gevangen zitten om politieke redenen, steunen; ook steun aan joodsche artsen zal soms gewenscht zijn. Hiervoor moeten de bijdragen verhoogd worden, want verplichtingen en rechten ten opzichte van andere afdeelingen mogen hierdoor niet gewijzigd worden.

Wanneer in een afdeeling de gewone bijdragen niet toereikend zijn, springen afdeelingen, die overschotten hebben, bij. Men wende zich eerst tot omliggende afdeelingen.

De gedachte, die bij deze steunregeling voorziet, is dat de steun beschouwd moet worden als de uitkeering van een verzekering, waarvoor men zijn premie betaald heeft. Hierdoor voorkomt men dat de getroffen en den steun ongaarne aanvaarden, omdat zij geen giften wenschen.

De uitkeering vermindert ook niet de collegiale verplichtingen, die men wanneer geen uitkeeringen geschieden, vanzelfsprekend zou achten. De getroffene is niet verplicht voor den uitgekeerden steun een waarnemer aan te stellen. Men onderschatte de financieele nadeelen voor de getroffen niet; particuliere praktijk, die wordt waargenomen, pleegt veel minder op te brengen; de afwezigheid van het gezinshoofd kan de zorgen van het gezin bijna ondragelijk maken. Deze zorgen zijn vaak door ruimer geldmiddelen te verlichten.

Wanneer te voorzien is dat de gelden van de gezamenlijke afdeelingen niet meer toereikend zullen zijn (b.v. door talrijke hooge boetes), worden de uitkeeringen gewaarborgd door een extra heffing. Hiertoe garandeert ieder aangesloten arts om een door hem zelf bepaalde zoo groot mogelijke som, doch minstens 1/10 van het bedrag van zijn inkomstenbelasting, beschikbaar te houden. Dit geld zal (percentsgewijs) geïnd worden, telkens wanneer de gewone bijdragen tekort schieten. Nu wordt reeds plaatselijk vastgesteld welke bijdragen op deze wijze beschikbaar komen.

Deze regeling geldt zoolang de ziekenfondsstrijd niet is ingegaan, zoodra dit het geval is komt er een aanvulling.

1. Het M.C. is opgericht met de bedoeling de uit de Maatschappij voor Geneeskunst getreden artsen in één verband te vereenigen, teneinde de nazificeering van onzen stand en van ons arbeidsterrein te bestrijden. Enthousiast hebben duizenden zich bij het M.C. aangesloten omdat iedere arts voelde, dat hij alleen niet tegen den stroom op zou kunnen roeien. Het spreekt vanzelf, dat zij met deze aansluiting aan onze gelederen tegelijkertijd ook de leiding hebben aanvaard. Gebrek aan leiding is mede de oorzaak geweest van onze snelle ineenstorting in de Meidagen. Straffere leiding zal in de toekomst noodzakelijk zijn. Straffere leiding is ook nu reeds noodzakelijk, wil onze actie eenigen kans op effect hebben. Principieel willen wij allen strijden tegen nat. soc. invloeden, die ons bedreigen; met de grondslagen van onzen strijd zijn we het allen zonder uitzondering eens. De methode hoe gestreden moet worden, dient te worden uitgemaakt door een kleine groep, die door zijn verbindingen het geheele strijdtooneel kan overzien. Wanneer iedere arts zijn eigen zienswijze doorvoert, zou dat beteekenen verzwakking van de effectieve kracht; de generale staf voert den oorlog en beslist de strijdwijze, daarbij rekenend op den onvoorwaardelijken steun en de volgzzaamheid van de soldaten, dat zijn in dit geval de artsen, die zich achter den staf stelden, toen zij zich aansloten. Het is nu geen tijd meer voor critiek en betweterij. De artsen hebben nu te kiezen: ofwel gemeenschappelijk front maken, een sterk eenheidsfront, met een gemeenschappelijk risico; ofwel individueel blijven staan, maar dan ook individueel alle risico dragen. Wie thans niet mededoet, schakelt zichzelf voor goed uit; met hem kan geen rekening meer worden gehouden; de leiding moet kunnen rekenen op mannen, die voor 100% achter haar staan.
2. Men bedenke goed: wij maken geen ziekenfondsstrijd, de N.S.B. heeft de ziekenfondsen aangegrepen als middel om haar doel te bereiken. Nogmaals zij betoogd: het nemen van de leiding in de ziekenfondsen moge, op zichzelf genomen, van zuiver administratieve strekking schijnen, in wezen is het een schakel in het grote geheel en een stap op den weg, die onherroepelijk leidt naar de 'nieuwe orde' in de gezondheidszorg. Het moge waar zijn, dat vanwege de ziekenfondsen zelf geen ideologische invloeden op de artsen of op de verzekerden worden uitgeoefend; het staat echter wel vast, dat de nat. soc. Ver. v. ziekenfondsartsen in de ziekenfondsen via het geld een machtig hulpmiddel in handen krijgt om de artsen aan zich te binden. En wanneer deze eenmaal aan de gouden boeien zijn vastgeklonken,

dan zal het ontzaglijk moeilijk zijn zich individueel of groepsgewijze daaruit los te maken, wanneer zij vinden, dat het hun al te ver gaat met de doordrijving der nat. soc. ordening. Daarbij komt nog, dat het nat. socialisme van de uitstekende organisatie onzer ziekenfondsen handig gebruik zal maken (zooals het nu ook handig gebruik gemaakt heeft van de uitstekende organisatie van het ambtelijk apparaat in het burgerlijk bestuur) om het 'weldadig effect' der nieuwe orde onder de bevolking te propageeren en op deze wijze zijdelings te werken aan de nazificeering van de geheele volksmentaliteit. Laat men daarom toch niet beweren, dat de nazificeering der ziekenfondsen op zichzelf genomen nog geen reden is voor een verzetshouding. Degenen, die zulks beweren, zijn ziende blind. Kennen zij dan nog niet de gebruikelijke methoden van het nationaal-socialisme?

Om hun oogen te openen, moge Hitler hier zelf spreken, (Mijn Kamp, 3e druk, Hoofdstuk XV, over 'Het Recht tot Zelfverdediging'):

'Een verstandig overwinnaar zal zijn eischen, zoo mogelijk, steeds in deelen aan den overwonnenen opleggen. Hij heeft dan alle reden om te verwachten, dat een volk, dat karakterloos geworden is, - en dat is ieder volk dat zich vrijwillig onderwerpt - elk van deze kleine onderdrukkingen op zichzelf niet meer voldoende reden zal achten om nogmaals naar de wapenen te grijpen. En naarmate nu het aantal afpersingen, dat op zulk een wijze gedwee wordt aanvaard, grooter is, des te minder zal men zich gerechtigd voelen om tegen een nieuwe 'schijnbaar' op zichzelfstaande maar in werkelijkheid steeds weerkerende onderdrukking, toch eindelijk in verzet te komen en dat des te meer, wanneer men toch al zoo veel meer en zoo veel grooter ongeluk zwijgend en geduldig verdroeg.'

Brengt men deze woorden over in verband met wat we thans zien gebeuren ten aanzien van de infiltratie van het door den overwinnaar aan ons opgedrongen nationaal-socialisme, dan vindt men daarin een psychologisch juist geraffineerde karakteriseering van onze situatie; dan kunnen wij tevens daaruit leeren, wat ons thans te doen staat en wat ons te wachten staat wanneer wij ons thans niet verzetten. In het laatste geval zullen wij en zal ons geheele volk stap voor stap medegetrokken worden; dan zullen wij het vergif druppel voor druppel drinken, totdat wij tenslotte de gevoeligheid verliezen voor het moment, waarop wij in verzet moeten komen en dan zullen wij bovendien de kracht en de macht niet meer hebben om verzet te bieden.

Daarom, de nazificeering der ziekenfondsen is het juiste moment en tegelijkertijd het signaal voor een machtig verzet van alle Nederlandsche artsen. Het is tegelijkertijd ook nog de eenige overblijvende kans voor een massaal verzet.

Zoo en niet anders moet de ziekenfondsstrijd worden gezien.

3. Dr v.d. Berg is afgezet als Commissaris voor het ziekenfondswezen. Zoolang hij commissaris was, was er geen enkel motief om bij de uitvoering van het ziekenfondsenbesluit nat. soc. uitwassen te verwachten. Komt er nu echter

een N.S.B.-er als commissaris, dan is te verwachten, dat door middel van uitvoeringsbesluiten nat. soc. invloeden op de uitvoering van het in zich niet nat. soc. ziekenfondsenbesluit en op het ziekenfondswezen zullen worden uitgeoefend. Het zal een punt van ernstige overweging uitmaken, of thans de tijd niet gekomen is om voor alle ziekenfondsen te bedanken. In de formuleering voor de ontslagindiening bij Croin is deze mogelijkheid voorzien. Het aanbieden van een ontslagbrief bij de besturen der betrokken fondsen hangt dus slechts af van de vraag of de tijd daarvoor thans inderdaad gekomen is. Daarover komt binnenkort een nader bericht.

4. Een critiseerende geest schreef ons: 'Het Centrum denkt niet voldoende na, is wel erg enthousiast, maar overziet de consequenties niet. Gelukkig dat er aan de peripherie wel mensen zitten, die de zaak eens kritisch op den korrel nemen.' Laten de heeren gerust zijn, er wordt diep en ernstig nagedacht in het Centrum, - want dit weet zeer goed wat er op het spel staat. Het M.C. is geen 'wilde actie'; het is uitgegroeid uit een diep in alle bona fide Nederlandsche artsen levende overtuiging, dat er front gemaakt moet worden tegen een dreigend onheil. Degenen, die door het lot (en zeker geen benijdenswaardig lot) in de leiding gekomen zijn, zijn er zich diep van bewust welk een verantwoordelijkheid zij dragen. Degene, die schreef dat het Centrum niet nadacht, oppert het bezwaar, dat al het bedanken als deelnemer aan de fondsen niets geeft, want dat straks natuurlijk een aantal artsen voor het uitoefenen van fondspraktijk worden aangewezen. Natuurlijk heeft het Centrum aan die mogelijkheid gedacht, maar het heeft er tevens op gerekend, dat die artsen dan ook zonder uitzondering principieel zullen blijven weigeren deze gedwongen fondspraktijk uit te oefenen. Zij mogen zich daarbij als lichtend voorbeeld voor oogen houden, het heldhaftig gedrag van den geneesheer-directeur van Meer en Bosch, die zich met zijn zwakke gezondheid, maar met een stalen wil, liever naar een concentratiekamp liet brengen dan te buigen voor het wederrechtelijk opgelegde juk.
5. Onder sabotage verstaan wij: daden verrichten, die aan ons werk, aan de volksgezondheid, schade toebrengen; zoo saboteert een arbeider, die ondeugdelijke materialen maakt voor de oorlogsvoering. Zulk een sabotage kunnen wij niet uitoefenen; ons werk veroorlooft dat niet, het heil der zieken gaat bij ons voor alles, de volksgezondheid mag in geen enkel opzicht schade lijden. Wie het woord sabotage anders oplegt, kent de juiste beteekenis er niet van. Het niet erkennen van de N.A.K. of van de Ver. v. Ziekenfondsartsen is geen sabotage; men kan dat wel zoo noemen, doch dan kan men ook fietsen zonder licht bij avond, of visschen in verboden water sabotage noemen!
6. Niemand, die meedoet aan het M.C., geve gehoor aan oproepen van Croin c.s. om te verschijnen of inlichtingen te geven. Meent iemand absoluut zich niet te kunnen onttrekken dan vrage men advies aan het M.C..

7. Op den dag van bedanken voor de ziekenfondsen hange ieder een bordje in zijn spreekkamer: Vanaf heden ben ik niet meer als deelnemer verbonden aan en kan ik geen patiënten meer voor rekening van het/de genoemd(e) fonds (en) behandelen. Men legge zijn patiënten het standpunt van de artsen uit en trachte hun volledige medewerking te krijgen, voorzoover zij niet reeds langs andere wegen hiertoe overreed zijn. Men plege overleg met zijn groep, op welke wijze de honoreering geregeld zal worden. In de honoreeringskwestie behoeven geen moeilijkheden te liggen, wanneer zij maar rayongewijze goed overwogen en geregeld wordt. Men bedenke, dat de bekende 'bus in de spreekkamer' van ons beginselprogramma geen bindend voorschrift was, doch slechts een allegorische omschrijving van iets, wat praktisch moet worden opgelost. Er is niet het minste bezwaar tegen het zich laten honoreeren door nog aangesloten of verplicht verzekerden en het aandringen bij dezen, om terugvordering te verkrijgen van de ziekenfondsen. Als maar vooropstaat, dat de menschen goed begrijpen: de dokters strijden een ideëelen strijd en het is niet hun bedoeling de financieele lasten er van af te wentelen op het volk.
8. Er wordt hard gewerkt aan het organiseeren van een solide steunactie. Het Centrum legt er den nadruk op dat deze steun-actie volledig georganiseerd zal worden voordat de ziekenfondsactie definitief wordt. Het is vanzelfsprekend, dat alleen zij gesteund zullen worden, die aan onze actie medewerken en die financieele schade lijden door hun principieele houding van verzet t.o.v. de ziekenfondsen.

Steun-actie

Nu uit de binnengekomen cijfers steeds duidelijker wordt, dat het percentage van 75% zal worden overschreden, moet met kracht het ontwerpen van een steunactie ter hand genomen worden. Het is absoluut noodzakelijk dat in ieder district deze actie tot in bijzonderheden geregeld wordt.

Reeds meermalen is per estafette het advies gegeven een kleine financieele commissie in te stellen. Deze commissie moet nu onverwijld benoemd worden en heeft tot taak uit de beschikbare gelden de benodigde bedragen uit te keeren aan die collegae, die door onze gemeenschappelijke houding in financieele moeilijkheden komen.

De taak van deze commissie is dus niet den artsen hun volle inkomen te garandeeren - dit zal voor een ieder wel duidelijk zijn - maar wel om onvoorwaardelijk daar te steunen, waar anders de collegae ter wille van gezin of andere financieele zorgen tot capituleeren gedwongen zouden worden.

De namen van deze commissieleden mogen niet algemeen bekend worden. Via de est. en G.V.M.'s worden de binnengekomen aanvragen aan deze commissie doorgegeven, die de zaak verder direct met den betrokken collega afhandelt. Wij verwachten, dat ieder arts, die meedoet met onze actie, ook bereid is zijn minder financieelkrachtige collegae te helpen en te steunen. Nu biedt zich de

gelegenheid onze veel besproken solidariteit en collegialiteit in klinkende munt om te zetten.

Voorstellen

- I. Ieder arts met vermogen stelt een bedrag ter beschikking en deelt dit aan zijn est. mede, die dit aan de G.V.M.'s en deze weer aan de financieele commissie doorgeven. De artsen houden zelf deze bedragen onder zich. Wanneer er geld noodig is, hooren zij dit van hun est. en eerst dan dragen zij het benoodigde percentage af.
Laat ieder arts, die daartoe in staat is, b.v. 3-5% van zijn vermogen reserveeren voor dit doel; het zoo gevormde fonds zal een solide basis vormen. Indien na den oorlog de gelden uit de 'Vereveningspot der ziekenfondsen' door de Nederlandsche Regeering aan de artsen als achterstallig honorarium nog worden uitbetaald, zal allereerst dit geld gerestitueerd worden. Mocht echter later geen geld hiervoor beschikbaar komen, dan worden deze bedragen als een vrijwillig offer beschouwd, gebracht voor de goede zaak.
- II. Niet kapitaalkrachtige artsen, die ondanks deze actie een inkomen behouden, waarvan zij een gedeelte, ook wanneer dit eigen beperkingen medebrenge, kunnen afstaan, deelen aan hun est. mede, hoe groot dit bedrag is. Ook zij reserveeren dit bedrag en dragen het alleen naar behoefte af. Aan het Centrum moet medegedeeld worden op welke bedragen in ieder district gerekend kan worden.

- I. Uit de binnengekomen berichten van de peripherie is gebleken, dat het niet verantwoord is de ziekenfondsactie door te zetten. Het zou voor diverse groepen te riskant zijn.
De ingezamelde brieven moeten dus weer aan de ondertekenaars ter hand gesteld worden en vernietigd worden.
- II. Waar nu van het actief verzet afstand gedaan wordt, moet dus de verantwoordelijkheid teruggebracht worden op ieder arts afzonderlijk. In alle opzichten moeten wij nu een zoo ver mogelijk doorgevoerd passief verzet tegen de Artsenkamer en de V.v.Z.A. voeren, d.w.z.:
 - a. Op de aan ons toegestuurde brieven wordt niet gereageerd; dus geen antwoord geschreven, tenzij een niet-beantwoording een toestemming zou insluiten.
 - b. Indien een arts genoodzaakt is een brief te schrijven, plege hij eerst centraal overleg.
 - c. Elk contact met de Nederlandsche Artsenkamer wordt volledig vermeden; voor ons medici bestaat geen Artsenkamer en geen V.v.Z.A.
- III. Het Medisch Front is van mening, dat de nationaal-socialistische gedachte nog niet voldoende bij de artsen is gepropageerd en dat de artsen door onderlinge terreur worden afgeschrikt zich nader op de hoogte te stellen van de doelstellingen van deze N.S.B.-organisatie. In den vervolge zal dan ook de propaganda thuis gestuurd worden en zullen alle artsen in Nederland gratis toegestuurd krijgen het officieele orgaan van het Medisch Front: 'de Volksgezondheid'. Ieder, die dit blaadje ontvangt, sture het per omgaande terug aan den afzender.
- IV. De Nederlandsche Artsenkamer onder leiding van den Heer Croin, is bezig met het opstellen van een vragenlijst, die aan iederen arts zal worden toegestuurd, met de bedoeling deze vragenlijst ingevuld terug te zenden aan den Heer Croin.
Ieder arts, die een dergelijke vragenlijst ontvangt, legge deze naast zich neer. In geen geval sture men deze vragenlijst ingevuld terug.

Op 15 september 1942 is het Nederlandsche Artsenblad verschenen, waarin eenige afkondigingen van de Nederl. Artsenkamer zijn gepubliceerd. Van deze afkondigingen is nr. 1 voor ons van zeer veel belang; dit is n.l. het aanmeldingsreglement voor de Nederl. Artsenkamer. In dit reglement worden wij verplicht ons aan te melden als lid van de Nederlandsche Artsenkamer en er zullen ons aanmeldingsformulieren worden toegezonden.

Het spreekt vanzelf, dat aan dit bevel tot aanmelding, welke binnen een maand moet geschieden, door geen goed Nederlandsch arts gevolg mag gegeven worden. Het is de plicht van iedere D.V.M. er voor te zorgen, dat alle goede Nederlandsche artsen in dit opzicht solidair zijn en door het geheele land zullen de volgende richtlijnen doorgevoerd moeten worden:

1. Ten opzichte van het Nederlandsche Artsenblad gelde, dat alle artsen het blad als ongewenscht drukwerk aan den afzender terugzenden. Opdat dit ook werkelijk uniform geschiede, is het noodzakelijk, dat de blaadjes door de afzonderlijke estafetten verzameld worden en door hen worden teruggezonden. Iedere arts moet dan persoonlijk er op geschreven hebben: 'Ongewenscht drukwerk, retour afzender'.

Deze maatregel moet niet beschouwd worden als een kwestie van wantrouwen, doch het is op het oogenblik een dwingende noodzaak, dat elke arts de overtuiging heeft, dat allen meedoen, m.a.w. een ruggesteun voor hen, die angstig en wantrouwig zijn; deze hebben nu de zekerheid, dat niemand zal achterblijven. N.B. Door het niet lezen van het boekje is niemand op de hoogte van het aanmeldingsreglement, omdat dit, voorloopig althans alleen hierin is gepubliceerd. Men pleegt dus geen strafbaar feit, omdat men niet op de hoogte is van deze afkondiging.

(De broeders op Meer en Bosch hebben zich op dergelijke wijze veilig gesteld door zelfs onder dwang en dreigementen te weigeren de verordeningen te lezen, die hun voorgelegd werden).

Wij weten dus geen van allen iets van een aanmeldings-reglement en kunnen dus ook niet aan het bevel tot aanmelding gehoor geven.

2. Uit het onderstaande volgt, dat, zoodra de aanmeldingsformulieren zijn rondgestuurd (hetgeen volgens het Artsenblad reeds voor 15 September had moeten geschieden!), deze op dezelfde wijze door de estafetten moeten worden ingenomen en als ongewenscht drukwerk terug gezonden moeten worden, gesloten in de bijgevoegde enveloppe aan de N.A.K..

Laat dus alle estafetten ten spoedigste met zoo groot mogelijke activiteit aan het werk gaan.

Dit bericht mag niet als estafettebericht gemultipliceerd rondgegeven worden, doch moet punt voor punt mondeling via de G.V.M.'s aan de estafetten medegedeeld worden. Daarna moet dit bericht ten spoedigste vernietigd worden.

1. Zoo spoedig mogelijk (er is groote haast bij) wordt de brief op diverse schrijfmachines gemultipliceerd en elke estafette-leider ontvangt het voor hem gewenschte aantal.
 2. Elke arts moet kennis nemen van het contract, dat ook hem bij eventueel tewerkstelling in Duitsland zal worden voorgelegd, en moet goed doordrongen worden van het feit, dat hij als Nederlander verplicht zou worden een arbeids-overeenkomst aan te gaan met een Duitsch legeronderdeel ('Heer'). Door onderteekening van dit contract zou men vrijwillig, zonder toestemming van onze Regeering, in vreemden Overheidsdienst gaan en verliest men dus volgens onze wet zijn Nederlandschap. Dit contract mag dus door een goed Nederlandsch arts niet onderteekend worden.
 3. Elke est.-leider zorgte er voor, dat iedere bonafide Nederlandsche arts de brief teekent en zamelt alle geteekende brieven van zijn groep in. De brief moet aan den est.-leider ingeleverd worden, ingesloten in een gefrankeerde en juist geadresseerde enveloppe (adres: Aan den Heer Obermedizinalrat Dr F. Reuter, Lange Vijverberg, 's-Gravenhage).
 4. De G.V.M. verzamelt alle brieven van de est.-leiders en houdt ze onder zijn berusting.
 5. De D.V.M. zorgte er voor, dat hij zoo spoedig mogelijk het totale aantal in zijn district geschreven brieven te weten komt en melde dit voor den 27sten November aan het corr.-adres.
 6. Zonder tegenbericht worden de brieven op 1 December 1940 door de G.V.M.'s verzonden. Het is de bedoeling, dat deze brief aan Reuter den indruk vestigt een spontaan, individueel protest te zijn van iederen bonafide Nederlandschen arts. Deze richtlijnen moeten dan ook niet gemultipliceerd worden en na kennisname en mondeling doorgeven moeten zij vernietigd worden. Ook bij eventueele ondervraging worde steeds elk georganiseerd verband ontkend. Het is wel dringend gewenscht, dat het publiek in breede lagen van dit protest kennis neemt.
- N.B. De gegevens uit de vorige mededeeling moeten worden verwerkt tot Est.-bericht.

Voorloopige gegevens betreffende de aanmeldingsformulieren voor de A.K.: Noord-Holland ruim 85%; Zuid-Holland ruim 85%; Zeeland 90%; Utrecht 86%; Gelderland ruim 80%; Overijssel 95%; Drente ruim 80%; Friesland 85%; Groningen ruim 80%; Limburg 90%; Noord-Brabant 90%.

Uit deze getallen blijkt, dat de Nederlandsche arts niets van de Artsenkamer moet hebben. Wellicht voor de diverse weifelaars, waaronder ambtenaren, directeuren van ziekenhuizen enz., een reden om alsnog te besluiten hun formulieren niet in te vullen en deze oningevuld in te leveren. Vooral, wanneer zij daarbij nog vernemen, dat, op een hoogst enkele uitzondering na, de Hoogleraren van al onze universiteiten geweigerd hebben de formulieren in te vullen.

Door het formulier in te vullen bekent men kleur. Men wordt immers (met portret) geregistreerd in Amsterdam en hiertoe heeft men actief medegewerkt. Van nu af aan moet ieder, die dit gedaan heeft, onherroepelijk uit onze artsengemeenschap buitengesloten worden.

Hoe zal Croin op dit fiasco voor hem reageeren?

Wij geven hieronder eenige moeilijkheden en het is goed reeds nu te weten, hoe wij hierbij moeten handelen.

1. Croin kan gebruik maken van zijn recht tot voorgeleiden en het is dus mogelijk, dat eenige vooraanstaande medici opgeroepen zullen worden. Zij moeten, ook op een herhaalde oproep, niet reageeren. Worden zij voorgeleid door middel van de politie, dan putten zij hun verdediging uit de medisch-ethische en rechtelijke gronden, die in de brochures uitgewerkt zijn zie: 'Waarom kan en mag de Nederlandsche arts geen medewerking verlenen aan de Nederlandsche Artsenkamer?' en 'Juridische beschouwingen over de positie en de houding van de Nederl. arts t.o.v. de Nederlandsche Artsenkamer'. Ieder arts zal daarbij die punten naar voren brengen, die het meest met zijn persoonlijke opvattingen overeenkomen.
2. Het is ook mogelijk, dat gebruik gemaakt wordt van een algemeen pardon en dat ons op korten termijn opnieuw formulieren ter invulling worden toegezonden. Deze formulieren worden oogenblikkelijk ingenomen en vernietigd.
3. Tenslotte zal Croin kunnen overgaan tot het opleggen van de boete van f 1000,-. Deze boete moet in geen geval betaald worden, zoodat na herhaalde

aanmaningen tot een parate executie overgegaan moet worden, waarbij bij openbare verkooping door den deurwaarder de gelden bijeen zullen moeten komen. Bij elken medicus zal dan een groot pamflet opgehangen worden ter aankondiging van de openbare verkooping tot een bedrag van *f* 1000,-. Het geheele Nederlandsche volk zal dan van onzen strijd op de hoogte komen.

17

Estafettebericht van november 1942 (fragment)

Aanmelding formulieren

4. Een der artsen is kort geleden gesommeerd alsnog zijn aanmeldingsformulier ingevuld in te zenden met het dreigement, dat anders *f* 1000,- boete opgelegd zou worden. Deze man heeft geweigerd hieraan te voldoen.

Dat dit voorbeeld door ieder opgevolgd moge worden

1. Opgeroepen collegae voor Duitschland.
Waar alle collegae, die tot nu toe opgeroepen zijn om naar Duitschland te gaan geweigerd hebben en zijn gaan fietsen, zullen waarschijnlijk de familieleden gesteund moeten worden. Men wachte niet af, tot deze zich tot ons om steun wenden, doch zorg ervoor, dat men zoodra bekend is, dat de collega een fietstocht onderneemt, alles zoo spoedig mogelijk regelt om deze menschen financieel volledig te steunen.
2. Geëvacueerde collegae.
Geëvacueerde collegae, die zich elders willen vestigen, zullen hiertoe de toestemming behoeven van Croin. Men waarschuwe dus, dat deze collegae zich niet tot de N.A.K. wenden. Het beste is, deze menschen zooveel mogelijk te helpen met waarnemingen.
3. Vestigings-mogelijkheden.
In het vorige B.B. staat onder vestigingsmogelijkheden, zonder de N.A.K. hierin te kennen onder A. genoemd de mogelijkheid van associatie of waarneming voor korteren tijd dan voor 12 maanden. Dit is ten deele onjuist, omdat bij associatie men zich wel moet richten tot de N.A.K.. Dit geldt echter niet voor waarneming voor korteren tijd dan voor 12 maanden.
Bij overname of associatie van een practijk moet dus de betrokken collega trachten tot overeenstemming te komen, dat de waarneming geschiedt voor korteren tijd dan voor 12 maanden.
4. Tuchtreglement.
Uit diverse berichten is duidelijk geworden, dat het wenschelijk is, dat na de uitvaardiging van het Tuchtreglement een gedragslijn wordt aangegeven: Voorloopig blijft ons standpunt ten opzichte van de N.A.K. ongewijzigd. Wij kennen deze instelling niet en reageeren dus op niets wat van de N.A.K. komt.
Commentaar: Het is mogelijk, dat nu Croin beschikt over een Tuchtreglement hij ook straffen zal gaan toepassen in de vorm van boetes, of ook anderszins. Deze bedreiging zullen wij moeten weerstaan. Er moet echter uitdrukkelijk bijgevoegd worden, dat een getroffen collega er op rekenen kan, dat alle boetes die hij door zijn houding zou krijgen in elk geval gemeenschappelijk gedragen zullen worden. Zoodra het nodig is ons standpunt te wijzigen, zal hiervan onmiddellijk bericht gezonden worden.
5. Brief aan den Heer R.
Betreffende de brief aan R. kan medegedeeld worden, dat deze heer woedend is geweest, niet over de inhoud van den brief, want daar is hij het

volkomen mede eens. Hij is echter van meening, dat de brief niet aan hem gestuurd had moeten worden, doch aan de instantie, die hem de opdracht hiertoe gegeven heeft. Wij zijn het hiermede niet eens. Hij is tenslotte de uitvoerder, zoodat wij bij hem protesteeren. Mocht een ander de autor van het besluit zijn, dan dient R. den brief door te sturen aan de verantwoordelijke instantie, die het betreft.

6. Joden-verklaringen voor de Girodienst.

De Girodienst schijnt Joden-verklaringen te vragen. Men wachte zich deze in te vullen, dan maar liever geen Giro meer.

7. Huisartsen en Specialisten Vereenigingen.

Bijlage I is een waarschuwing, die geldt voor alle Huisartsen- en Specialisten Vereenigingen. Men neme tijdig zijn maatregelen, opdat de N.A.K. geen voordeel boeke.

1. Aanmelding A.K.

Niemand reageere op het zoet gefluit van Verwey. Wij houden voet bij stuk. Komen er nieuwe formulieren, dan worden deze meteen door de G.V.M.'s ingezameld. M.C. betaalt boetes. Bij oproep door A.K. niet verschijnen, wel direct via voorman bericht aan C. zenden.

2. Een staaltje van Nat. Soc. gezondheidszorg! Op ongelooflijk ruwe wijze zijn de patiënten uit het Isr. K.Z. gesticht het Apeldoornsche Bosch door de bezettingsautoriteiten in goederenwagens, tendeele gebonden, tendeele opeengestapeld, weggevoerd. Men kan het gruwelijk lot dat deze mensen verder getroffen heeft, helaas maar al te goed gissen. - Wie thans nog steun verleent aan het N.S.B.-régime, omdat de maatregelen der A.K. alleen een 'administratief karakter dragen', wordt actief medeplichtig aan deze gruweldaden. Herhaaldelijk is er immers van N.S.B. zijde over geklaagd, dat onze krankzinnigen te goed verzorgd worden! De heeren beginnen thans actief te worden! Er dreigen thans ook maatregelen tegen andere gestichten. Men zij er op voorbereid, dat hier van ons allen verzet zal worden geëischt, nog verder gaande en nog uitgebreider dan in den Ziekenfondsstrijd.

3. Contact ambtenaren

Mede in verband hiermee, is het voor de toekomst van het grootste belang, dat wij ons contact met de ambtenaren versterken. Ook diegenen, die indertijd het formulier voor de A.K. wel hebben ingevuld, betrekke men - zoover zij betrouwbaar zijn en tot beter inzicht gekomen - weer in ons contact. Dit laatste geldt ook voor den arts niet-ambtenaar; dit alles moet plaatselijk en persoonlijk worden beoordeeld.

Voorzichtigheid blijft geboden.

4. Krankenkasse

In aansluiting aan het meegedeelde in het vorige estafettebericht betr. onze houding ten opzichte van de Ziekenfondsen, waarin sub. 8 bepaald werd, dat wij voorloopig voor de Krankenkasse zouden blijven werken, dient thans het volgende gemeld: Het is gebleken dat door het B.U.A. van de door de Krankenkasse aan de artsen verschuldigde honoraria gelden worden achtergehouden ter voldoening der contributie voor de A.K.. In het laatste Artsenblad worden verdere heffingen van de A.K. aangekondigd. Deze heffingen en eventueele boetes zullen op dezelfde wijze worden geïnd. Daar het aantal bij de Krankenkasse verzekerden snel

toeneemt, komen steeds grootere bedragen ter beschikking van Croin, die voor Nat. Soc. doeleinden worden gebruikt. Hiertegen moet scherp stelling worden genomen, en wel op de volgende wijze: Iedere arts, die iets met de Krankenkasse te maken heeft, of daarmee redelijkerwijs te maken kan krijgen, schrijve den volgenden brief:

10 Maart 1943

Aan de Krankenkasse, den Haag, Raamweg 90.

De Nederlandsche artsen hebben, niettegenstaande de vele beslissingen, die in de laatste 1 ½ jaar geheel buiten hen om genomen werden, hun diensten voor de bij de Krankenkasse aangesloten patiënten beschikbaar gesteld.

Thans wordt door het B.U.A., volkomen ten onrechte, ongevraagd en tegen hun wil, een gedeelte van het honorarium der artsen aan de Artsenkamer overgedragen. Zij wenschen zelf het beschikkingsrecht te behouden over het hun toekomende, en verzoeken U daarom de uitbetaling der honoraria, evenals vóór 1 Oct. 1942, rechtstreeks aan hen te doen.

Mocht U er niet in slagen, de volledige uitbetaling der mij toekomende gelden te waarborgen, dan zal ik na 1 April a.s. de patiënten niet meer voor rekening van de Krankenkasse kunnen behandelen.

(Naam en adres duidelijk vermelden)

Deze brief houdt dus in, dat wij de patiënten wel willen behandelen, doch niet voor rekening van de Krankenkasse (desnoods voor niets). Het is dus geen sabotage tegen de Weermacht. - De brieven worden bij den voorman ingeleverd, maar nog niet verzonden. Zoo spoedig mogelijk maar uiterlijk op 8 Maart, wordt bericht gezonden over het aantal brieven en het aantal weigeringen. Slechts als de actie even algemeen is als de vorige, volgt het sein voor de verzending.

5. Evacuatie

'Immers wij artsen vormen tezamen een dergelijk sterke groep, dat wij in staat geacht kunnen worden onszelf te helpen. Op deze wijze geven wij uiting aan ons saamhorigheidsgevoel...'

(Van Reeuwijk, in het N.A. van 15 Febr.)

Waar het dreigt, dat de A.K. op onze kosten steun aan door evacuatie getroffen en gaat geven, moeten wij onze activiteit vergrooten. Niet alleen Van Reeuwijk kan een steunactie organiseren, ook wij zijn daartoe in staat; al zijn onze moeilijkheden groter, zij zijn niet onoverkomelijk. Geen enkele arts reageere dus op de aankondiging in het laatste Artsenblad. De steunregeling, die door ons wordt voorbereid, is reeds vergevorderd. De door ons voorgestelde regeling blijkt in tal van plaatsen op praktische moeilijkheden te stuiten. Toch zijn hieraan zoo groote collegiale voordeelen verbonden, dat wij haar, zoover mogelijk, willen laten doorgaan. Als aanvulling, resp. vervanging is nog de volgende weg mogelijk: de

artsen moeten aan de Ziekenfondsen vragen om uitbetaling van het volle honorarium op den grondslag van het genotene vóór de evacuatie; voor de specialisten zal dit veelal zoo moeten gaan, dat de spec. pot hetzelfde ontvangt als vóór de evacuatie en dat dit bedrag naar billijkheid wordt verdeeld. Er is een redelijke kans, dat in vele gevallen door de fondsen aan deze aanvraag zal worden voldaan.

Door de beide voorstellen wordt zeker niet alle schade gedekt, maar onze mogelijkheden zijn ook niet uitgeput. Wanneer allen op den grondslag van de steunactie bijdragen, kunnen wij gezamenlijk de schade dragen. De voormannen in de getroffen gebieden moeten zoo spoedig mogelijk een lijst opmaken van de getroffenenen waarop vermeld wordt:

- a. of zij in onze steunregeling wenschen opgenomen te worden;
- b. met welk bedrag en welk percentage het netto inkomen van iedere getroffene is verminderd en wanneer de groote daling van het inkomen is ingegaan;
- c. hoe groot het gezin van getroffene is, of hij studeerende kinderen heeft (hoeveel?), of hij tot andere bijzonder hooge uitgaven is verplicht;
- d. of hij in directe financiële nood verkeert.

Deze gegevens maar zonder vermelding van naam, zoo spoedig mogelijk bij ons inzenden.

6. Ziekenfondsstrijd (aanvullend bericht)

1. Bijzondere verstrekkingen (insuline, pernaemon, enz.) worden gewoon, zonder formaliteiten voorgeschreven.
2. Klinische hulp. Hiervoor is geen centrale regeling mogelijk wegens groote plaatselijke verschillen. Districtsgewijs of plaatselijk worde een bindende regeling ontworpen.

7. Sportkeuringen

De gevraagde lijsten van het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn niet zonder gevaar. Zij moeten niet worden ingevuld.

8. Lijst van leden van de N.V.Z. in het Artsenblad

In een periode, die thans is afgesloten, is in enkele plaatsen waar de ziekenfondsen van zich nieuw vestigende artsen lidmaatschap van de N.V.Z. eischen, dit oogluikend toegelaten. Dit hield toen niet, zooals thans, aanmelding bij de A.K. in. Hierdoor bevatte het lijstje in het Artsenblad ook namen van bonafide artsen. In de toekomst blijft ons parool: niet aanmelden, noch voor de A.K., noch voor de N.V.Z., noch voor vestiging.

9. Naar aanleiding van een vraag uit de peripherie, berichten wij dat ook Officieren van Gezondheid geenszins verplicht kunnen worden, in Duitschen dienst te

werken. Noch volgens de Conventie van Genève, noch volgens het Landoorlogsreglement kan hun dit worden opgelegd.

10. Drukwerken aan artsen worden over het geheele land onderschept! Brieven worden geopend! Weest voorzichtig met telefoon. Ontzie geen moeite of kosten om berichten persoonlijk over te brengen. Men houde vast aan de regel, dat ieder slechts met één man contact heeft. Vooral inzake de steunactie is strenge handhaving hiervan geëischt, er worden nooit namen genoteerd, er fungeere niemand als een bij velen bekend Penningmeester.

2. Zendt directe berichten over de brieven inzake K.K..
3. Dringt nogmaals er op aan, dat alle acties van Croin ten snelste worden doorgegeven aan C.. Sterkt alle aangevallenen door het besef, dat wij aaneengesloten achter hen staan.
4. Er loopen geruchten dat er artsen zijn die indertijd hun aanmeldingsformulier A.K. niet inzonden, maar na het kwijlstukje van Verwey bang werden en nieuwe formulieren aanvroegen. Het is niet te gelooven maar als het waar is moeten deze heeren gesignaleerd worden en niet vergeten. Men onderzoek dit.
5. Een waardevolle aanvulling van den steun aan geëvacueerde collega's biedt de volgende al in practijk gebrachte handelwijze: de arts, in het bijzonder ook de specialist, die een geëvacueerde patiënt behandelt, storte het honorarium in een pot. Deze bedragen vormen een aanvulling van het fonds voor geëvacueerden. Men geve spoedig antwoord op de vragen in het vorig E.B., opdat bekend worde, hoeveel geld noodig is.
6. Ten overvloede nogmaals eraan herinnerd: bij ondervraging inzake brieven, die men verzond of houding ten opzichte van A.K., ontkenne men elk organisatorisch verband. De uitnodiging van zus of zoo te handelen, ontving men met de noodige aanwijzingen per post.
7. Men ontvangt een samenvatting van destijds al gegeven ethische en juridische wenken. Elke D.V.M. reproduceere hiervan een aantal exemplaren, evenals van de spoed-estafette inzake niet-aanmelding en zorg voldoende voorraad te hebben om dadelijk aan opgeroepen artsen te kunnen ter hand stellen.

In Haarlem kregen Woensdag 3 Maart alle artsen 's nachts politiebezoek, waarbij er 23 van hun bed zijn gelicht (de anderen waren niet thuis) en op het politiebureau werden gebracht, waar zij een philippica tegen het geven van attesten (in verband met het zeer vermoeiende wachtlopen, dat daar den burgers is opgelegd) moesten aanhooren. Daarna werden zij vrij gelaten. De andere niet gevonden artsen moesten den volgenden dag hun standje op het politiebureau in ontvangst komen nemen.

In Heemstede echter heeft men de vier artsen, die men kon vinden, gevangen genomen en gehouden, bij 4 anderen is men vergeefs geweest. De nog vrijzijnde artsen wenschen geen risico te loopen om te worden opgepakt.

Zij nemen de volgende houding aan: Geen spreekuur houden, behandelen alleen dringende gevallen en partussen, verwijzen ongevallen naar het raadhuis, vullen niets in voor eenigen gemeentelijken dienst. Bericht van hun echtgenooten aan hun patiënten is: Door ingrijpen van de autoriteiten is Heemstede verstoken van geneeskundige hulp. Wendt U tot het Raadhuis.

Aan collega's der naburige gemeenten is verzocht niet waar te nemen.

Door deze uitstekende houding maken de artsen het publiek duidelijk wat er gebeurt en wie er verantwoordelijk is voor het in de war loopen van de geneeskundige verzorging. De tijden worden inderdaad rijp voor een protest, dat verder gaat dan onze ziekenfondsactie.

2. Zendt direct bericht inzake de brieven K.K..
3. Dringt nogmaals er op aan, dat alle acties van Croin ten snelste worden doorgegeven aan C.. Sterkt alle aangevallenen door het besef, dat wij aaneengesloten achter hen staan.
4. Er loopen geruchten, dat er artsen zijn, die indertijd hun aanmeldingsformulieren A.K. niet inzonden, maar na het kwijlstukje van Verwey bang worden, en nieuwe formulieren aanvroegen. Het is niet te gelooven, maar als het waar is, moeten deze heeren gesignaleerd worden en niet vergeten.

Men onderzoekte.

22

Voorschrift voor de 80 artsen, 10 maart 1943

1. Men wacht den deurwaarder af. Deze komt eerst een bevel beteekenen om binnen 2 dagen te betalen.
Op zijn vroegst 2 dagen later komt hij terug en legt beslag op een aantal goederen. Deze mag men niet meer verkoopen, doch men blijft gerechtigd ze te gebruiken.
De verkoop kan niet eerder dan 5 dagen later geschieden. Ten allen tijde kan men de maatregelen van den deurwaarder stuiten door het 'verschuldigde' te betalen.
2. Zoodra de deurwaarder zich vertoond heeft draagt men een procureur op om in kort geding bij den President van de Rechtbank schorsing van de executie te vorderen. Reeds door de zaak op deze wijze aanhangig te maken is de executie tijdelijk geschorst.

De President van de Rechtbank kan:

- a. de vordering tot schorsing gegrond verklaren; men is dan vrijgesteld van betaling;
- b. de zaak naar de Rechtbank verwijzen;
- c. de vordering tot schorsing afwijzen. Hierna kan de deurwaarder, indien men nog niet betaalt, tot executie overgaan (tenzij men in beroep gaat bij het Hof).

Kosten van dit alles bedragen *f* 120,- à *f* 160,-.

De procureur kan bij zijn vordering tot schorsing de volgende punten naar voren brengen:

- a. De gemachtigde mag geen straf opleggen zonder den verdachten arts te hebben gehoord; artikel 2 alinea 1 van het Tuchtrechtelijk Strafvorderingsreglement is nietig als zijnde in strijd met art. 24 der Artsenverordening.
- b. Het recht tot opleggen van Tuchtrechtelijke straf wegens het niet-nakomen van het Aanmeldingsreglement is opgedragen aan den President der Ned. Artsenkamer, niet aan een gemachtigde (art. 8 alinea 2 van het Aanm. Regl.). Deze bepaling, als zijnde een bijzondere bepaling, derogeert aan de algemeene bepaling van art. 1. alinea 1 van het Tuchtr. Strafv. R. en is door laatstgenoemde bepaling niet opzij gezet.
- c. De tuchtrechtelijke uitspraak voldoet niet aan het vereischte van art. 10 alinea 1 van het Tuchtr. Strafv. R.. Immers het bevat niet de voornamen van den betrokken arts.

(Door D.V.M. snel door te geven aan allen, die een oproep ontvingen)

I.

1. Er zijn in den lande naar schatting een 80-tal artsen opgeroepen door den Gemachtigde voor de Tuchtrechtspraak. Oude en jonge, felle en slappe, uit dorpen en steden. Geen enkele bepaalde lijn is er in te zien.
2. Het is zeker overbodig te zeggen, dat niemand moet gaan, niemand moet antwoorden. Bijna alle binnengekomen berichten wijzen er op, dat men zich hieraan houdt.
3. Mocht men worden voorgeleid, dan verdedige men zich op grond van de vroeger gezonden Ethische en Juridische Beschouwingen, zie onderstaand résumé.
4. Aangeteekende brieven van de Artsenkamer (men heeft het recht een brief te zien vóór men hem accepteert) weigere men.
5. M.C. betaalt boetes en kosten, maar om dit niet naar buiten te laten blijken zoeke de minvermogende een of meer vrienden, die hem dit bedrag in schijn leenen. Voor onderduiken is geen aanleiding.
6. Bij boete-oplegging niet betalen. Executoir beslag afwachten. Is het bedrag hooger dan f 500,- dan is er nog allerlei verzet bij President Rechtbank mogelijk. Bij executie heeft men het recht zelf aan te wijzen wat verkocht wordt. Men kieze een kunstvoorwerp en late dit door een vriend voor den noodzakelijken prijs koopen, anders krijgt men moeilijkheden met de Prijsbeheersching.

II.

De Nederlandsche Artsen weigeren iedere medewerking aan de Artsenkamer:

1. Omdat zij hierin een politieke nationaal-socialistische instelling zien. Zij staan op dit standpunt, hoewel zij weten dat de A.K. een publiekrechtelijk lichaam is.
2. Omdat zij overtuigd zijn, dat de Artsenkamer hen zal dwingen om bij de behandeling van hun patiënten af te wijken van de regels, die hun door hun geweten gesteld zijn.
3. Omdat diep ingrijpende maatregelen van de Artsenkamer getroffen kunnen worden door functionarissen, die op geen enkele wijze getoond hebben hiervoor de ervaring en kennis te bezitten, terwijl iedere invloed van de Nederlandsche Artsen op de A.K. is uitgeschakeld.

ad 1. De geneeskundige verzorging staat in Nederland op een hoog peil, dit is o.a. door Dr Conti erkend. Waarom moet in oorlogstijd een ingrijpende wijziging in de organisatie in nationaal-socialistische zin ingevoerd worden, ondanks een protest van 4200 artsen, wanneer hierbij niet de bedoeling voorzit om de geneeskundige verzorging te maken tot een politiek machtsmiddel? De juistheid van deze veronderstelling blijkt duidelijk uit de dagorder van 20 Dec. 1941 van den Leider van het Medisch Front Dr Keyer 'De Artsenverordening is de eerste bekroning van het streven en werken van Medisch Front om in Nederland een nationaal-socialistische ordening tot stand te brengen van de beroepen die de Volksgezondheid dienen.'

24

Het neerleggen der bevoegdheid als strijdmiddel tegen de artsenkamer (24 maart 1943)

NB. *In deze tekst van De Vries (zie de verantwoording) zijn de verschillen aangegeven met het typoscript van het estafettebericht dat staat afgebeeld in: L. de Vries, A.H. Paape en H. de Vries, De jaren '40-'45. Een documentaire over bezet Nederland (Amsterdam: De Bezige Bij, 1961) 158. Op dit exemplaat (hierna: 24-1) staat bovenaan 'Spoed!!' en 'Hulst'; de zinssnede 'nader te bepalen datum' is doorgehaald en vervangen door '24 Maart 1943'.*

De Artsenkamer, direct product van de artsenverordening, is met haar autoritair vorm, haar verordeningsbevoegdheden, haar tuchtmiddelen, voor ons de incarnatie van alle gevaren, die het Nationaal-Socialisme op medisch gebied inhoudt. Zoo heeft dan het verzet der artsen zich vanzelfsprekend geconcentreerd en a.h.w. gesymboliseerd in hun strijd tegen de Artsenkamer.

Wij streden dezen strijd niet zonder succes. De A.K. bleef een leeg ding; de door de artsenverordening voorgeschreven commissie van bijstand is, sinds alle goede artsen botweg hebben geweigerd, nooit voltallig geworden; tot vorming van gewestelijke en plaatselijke afdelingen is het nooit gekomen; de schaarsche pogingen van Croin om van zijn gezag te doen blijken bleven een fiasco, de eensgezinde weigering der artsen het 'aanmeldingsformulier' in te zenden, was eens en voor al de duidelijkste formuleering van hun afkeer van heel dit on-Nederlandsch instrument.

Na 1½ jaar van vruchteloos wroeten tracht thans Croin zich te vermannen en met tuchtrechtelijke dwangmiddelen onzen weerstand te breken. Bij tientallen worden artsen ter persoonlijke verantwoording geroepen – tevergeefs, want hij roept als altijd aan dooveman's oor.

Thans dan hebben de de [!, v.L.] vorige week opgeroepen bericht ontvangen, dat zij zijn veroordeeld tot hoge boeten [DeVries: de hoogste boete], onverminderd de verplichting tot [De Vries: tot de] inzending van het aanmeldingsformulier.

Op dergelijken dwang is maar één logisch, maar dan ook afdoend en noodzakelijk antwoord te geven: collectief gebruik temaken [De Vries: maken] van de mogelijkheid die de artsenverordening zelf biedt, om ons [De Vries: zich] volkomen 'legaal' aan het lidmaatschap van de A.K. en de zeggenskracht van haar voorzitter te onttrekken.

Artikel 5 sub 2 van de artsenverordening luidt:

Spaad!!

Halst

HET NIET-LEGGEN DER ARTSBEVOEGDHEID ALS STRIJDMIDDEL TEGEN DE
ARTSENKAMER.

De Artsenkamer, direct product van de artsenverordening, is, met haar autoritaire vorm, haar verordening-bevoegdheden, haar tucht-middelen, voor ons de incarnatie van alle gevaren, die het Nationaal-Socialisme op medisch gebied inhoudt. Zoo heeft dan het verzet der artsen zich vanzelfsprekend geconcentreerd en a.h.w. gesymboliseerd in hun strijd tegen de Artsenkamer.

Bij streeden dezen strijd niet zonder succes. De A.K. bleef een leeg ding; de door de artsenverordening voor geschreven commissie van bijstand is, sinds alle goede artsen botweg hebben geweigerd, nooit voltallig geworden; het vorming van gewestelijke en plaatselijke af-deelingen is het nooit gekomen; de schaarsche pogingen van Croin om van zijn rezag te doen blijken bleven fiasco; de eensgezinde weigering der artsen het "aanmeldingsformulier" in te zenden, was eens o: voor al de duidelijkste formuleering van hun afkeer van heel dit on-Nederlandsch instrument.

Na 1½ jaar van vruchteloos wroeten tracht thans Croin zich te vernemen en het tuchtrechtelijke dwangmiddelen onzer weerstand te breken. Bij tientallen worden artsen ter persoonlijke verantwoording geroepen - tevens geëts, want hij roept als altijd aan doove man's oor.

Thans dan hebben de de vorige week opgeroepenen bericht ontvangen, dat zij zijn veroordeeld tot hooge boeten, onverminderd de verlichting tot inzending van het aanmeldingsformulier.

Op derre wijze dwang is maar één logisch, maar dan ook afdoend en noodzakelijk antwoord te geven: collectief gebruik maken van de mogelijkheid die de artsenverordening zelf biedt, om onsvolkomen "legaal" aan het lidmaatschap van de A.K. en de zeggenskracht van haar voorzitter te onttrekken.

Artikel 5 sub 2 van de artsenverordening luidt:

"Een arts kan verklaren afstand te doen van de bevoegdheid tot uit-oefening van het beroep van arts. Hierdoor verliest hij gelijktijdig het recht den titel van arts te voeren. Een verklaring van afstand en een herroepen van zoodanige verklaring wordt afgelegd bij den president"

Practische Uitvoering. Men stuurt persoonlijk, op nader te bepalen da-tum, aan teekend den volgende brief aan den president der Artsenkamer Keizersgracht 27. Amsterdam:

"Bij dezen deel ik U mede, dat ik met inzag van heden mijnbevoegdheid in den zin van Art.5 sub 2 der artsenverordening neerleg."

.... (onderteekening).

Verder gelden de volgende aanwijzingen:

1. Men verwijdere den artstitel van naamboarden, receptenpapier, etiketten enz.
2. Sprekuren, patientenbehandeling met inbegrip van het schrijven van recepten en afleveren van geneesmiddelen gaan gewoon door;
3. Alle officiële papieren, dus overlijdensverklaringen, aadrijften van besmettelijke ziekten, R.V.B.formulieren, R.V.A.rapporten, levensverzekeringsrapporten, controlerapporten, rechtbankrapporten, krankzinnig-verklaringen, enz. geve men niet zonder meer af.

Gestreefd is naar het intact laten van de verhouding tusschen arts en patient. Aan de medische behandeling van den zieke wordt onzerzijds niet ge-raakt. Het Kenige wat wij doen er wat ook volledig de bedoeling is, is het verbreken van iedere verbinding met de A.K. en met het ambtelijkapparaat, dat door de N.S.B. misbruikt wordt of in de naaste toekomst misbruikt kan worden. En zelfs hierbij zijn wij bereid tot alles wat in de gegeven omstan-digheden nog dienstig kan zijn aan het belang der volksgezondheid, zoolang de N.S.B. of de Overheid zelf ons dit niet onmogelijk maken. Eenverwijf van sabotage of onverantwoordelijkheid kan ons in geen deele treffen.

Nu het dan zoover heeft moeten komen, handelen wij in het rustig besef daarmee onze plicht te doen ter verdediging van de hooge ons toevertrouwde belangen van het Nederlandsche volk.

'Een arts kan verklaren afstand te doen van de bevoegdheid tot uitoefening van het beroep van arts. Hierdoor verliest hij gelijktijdig het recht den titel van arts te voeren. Een verklaring van afstand en een herroepen van zoodanige verklaring wordt afgelegd bij den president'.

[> Vanaf hier ontbreekt in het exemplaar 24-1.]

Toelichting. De Nederlandsche wet, volgens welke wij, op grond van het afgelegde artsexamen, het recht tot uitoefening van de geneeskunde voor ons leven hebben gekregen, kent geen 'neerleggen van de bevoegdheid'. Dit is een nieuw, aan de Deutsche Ärzteverordnung ontleend begrip, dat de mogelijkheid moet geven het recht tot practiseeren te binden aan een aantal typisch nationaal-socialistische voorwaarden, zooals ook de verkrijging dier bevoegdheid van den arts wettelijk bindt aan de artsenkamer. Omgekeerd beteekent dus het 'neerleggen van de bevoegdheid' (in den zin van Art. 5 der Artsenverordening):

1. Het afwijzen ten overstaan van het Nederlandsche volk, van de Nat. Soc. ideologie op medisch gebied.
2. Het einde van de verplichting tot (zelfs van de mogelijkheid van) het lidmaatschap der artsenkamer.

Het brengt de consequentie mee, dat we formeel (in den zin der artsenverordening) onbevoegd onze practijk zullen uitoefenen. In hoeverre hieruit bezwaren voor de patiënten en voor de maatschappij zullen voortvloeien hangt af van de houding der Overheid en blijft voor haar verantwoording (zie onder uitvoering). Strafrechtelijke consequenties zijn voorloopig bijna zeker niet te verwachten, daar de strafbepalingen op het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde niet aan de nieuwe verhoudingen zijn aangepast.

Wat bereiken we door het 'neerleggen der bevoegdheid'?

1. Een indrukwekkende demonstratie van onze afwijzing van het nat.-soc. regime.
2. Het krachteloos worden van de tuchtmiddelen van 'Croin'.
3. De noodzaak voor talrijke officiële en particuliere instanties hun houding t.o.v. het verzet der artsen te bepalen, c.q. de artsenverordening achter te stellen bij de oude Nederlandsche wet, (zie onder 'Uitvoering').

[> Tot hier ontbreekt in het exemplaar 24-1.]

Practische uitvoering [onderstreept ex. 24-1]. Men stuurt persoonlijk op nader te bepalen datum [De Vries: 'a.s. Woensdag 24 Maart'] aangeteekend [onderstreept ex. 24-1] den volgenden brief aan den president der Artsenkamer, Keizersgracht 327, Amsterdam:

'Bij dezen deel ik U mede, dat ik met ingang van heden mijn bevoegdheid in den zin van Art. 5 sub 2 der artsenverordening neerleg.' ... (ondertekening).

[> Vanaf hier ontbreekt in het exemplaar 24-1.]

De aantekeningbewijzen worden t.w.v. de statistiek door den V.M. ingezameld. (Opmerking: De wel gemaakte tegenwerping, dat het inconsequent zou wezen hoe dan ook aan Croin te schrijven, snijdt geen hout. Op 20 Dec. 1941 hebben we allen schriftelijk aan Croin gehoorzaamheid geweigerd.)

[> Tot hier ontbreekt in het exemplaar 24-1.]

Verder gelden de volgende aanwijzingen:

1. Men verwijdere den artstitel van naamborden, receptenpapier, etiketten enz.
2. Spreekuren, patiëntenbehandeling met inbegrip van het schrijven van recepten en afleveren van geneesmiddelen gaan gewoon door.
3. Alle officieele papieren, dus overlijdensverklaringen, aangiftes van besmettelijke ziekten, R.V.B.-formulieren, R.V.A.-rapporten, levensverzekeringsrapporten, contrôlerapporten, rechtbankrapporten, krankzinnigverklaringen, enz. geve men niet zonder meer af.

[> Vanaf hier ontbreekt in het exemplaar 24-1.]

Men ga hierbij als volgt te werk:

Overlijdensverklaringen: Men geeft aan de familie een schrijven mee voor het bevolkingsbureau, waarin men bericht, niet meer bevoegd te zijn een dergelijke verklaring af te geven op uitdrukkelijk schriftelijk verzoek van dit bureau. In deze verklaring wordt dan elke aanwijzing dat de onderteekenaar arts is, geschrapt. De diagnose vult men eventueel wel in, en geeft ook de verklaring B. voor de statistiek, steeds met vermijding van het woord arts.

Infectieziekten: Bij voorkomende gevallen bericht men aan de betr. instantie dat men geen aangifte kan doen, omdat men niet meer bevoegd is. Men schrijve daartoe als volgt: 'Te mijner kennis is gekomen een geval van (aard van ziekte invullen). Tot mijn spijt kan ik geen aangifte doen, daar ik daartoe niet meer bevoegd ben'.

Een schriftelijk verzoek van een bevoegde instantie (Burgemeester of Inspecteur) om aangifte, willige men in met inachtneming van het bovengezegde over vermijding van den artstitel.

R.V.B.-Aangifteformulieren worden niet ingevuld, slechts de naam van den betrokken arts wordt vermeld met de toevoeging 'die afstand gedaan heeft van zijn bevoegdheid als arts'.

Voor R.v.A.-Formulieren en andere Rapporten en Formulieren, alsmede voor Krankzinnig-verklaringen gelden m.m. dezelfde voorschriften.

Fondspraktijk: Men geeft onmiddellijk aan de fondsen bericht dat men afstand heeft gedaan van de bevoegdheid tot uitoefening van zijn beroep. Zonder verdere toevoeging. De praktijk blijft men gewoon waarnemen, met de boven reeds genoemde restrictie: vooral geen receptenpapier met den artstitel. Of de apotheker de recepten wil klaarmaken, blijft voor zijn verantwoording. Zoo wordt de apothekersstand in ons conflict betrokken.

Arts-Ambtenaren: Allen, die hetzij in vollen dan wel in gedeeltelijken, hetzij in Overheids- dan wel in particulieren dienst zijn, dus ook controleerende artsen van verzekeringsmaatschappijen, spoorwegartsen, enz. melden aan de instantie, die hen benoemde, dat zij afstand hebben gedaan van hun bevoegdheid. Zij voegen daaraan toe: 'Ik verzoek van U bericht te mogen ontvangen of U wenscht, dat ik onder deze omstandigheden en met de beperkingen, die de nieuwe toestand mij oplegt, mijn werkzaamheden blijf voortzetten.'

Bedoeling van dezen zin is de betr. instanties er toe te brengen de artsenverordening achter te stellen bij de wet, krachtens welke ons onze bevoegdheid is verleend.

Algemeene slotbeschouwing

[> Tot hier ontbreekt in het exemplaar 24-1.]

Gestreefd is naar het intact laten van de verhouding tusschen arts en patiënt. Aan de medische behandeling van den zieke wordt onzerzijds niet geraakt. 't Eenige wat wij doen en wat ook volledig de bedoeling is, is het verbreken van iedere verbinding met de A.K. en met het ambtelijk apparaat, dat door de N.S.B. misbruikt wordt of in de naaste toekomst misbruikt kan worden. En zelfs hierbij zijn wij bereid tot alles wat in de gegeven omstandigheden nog dienstig kan zijn aan het belang der volksgezondheid, zoolang de N.S.B. of de Overheid zelf ons dit niet onmogelijk maken. Een verwijt van sabotage of onverantwoordelijkheid kan ons in geen deele treffen.

[In exemplaar 24-2 de volgende slotzin:]

Nu het dan zoover heeft moeten komen, handelen wij in het rustig besef daarmede onze plicht te doen ter verdediging van de hooge ons toevertrouwde belangen van het Nederlandsche volk.

Nota betreffende de rechtsgevolgen van de verklaring van afstand van de bevoegdheid tot uitoefening van het beroep van arts.

Blijkens het tweede lid van artikel 5 der Artsenverordening kan een arts verklaren afstand te doen van de bevoegdheid tot uitoefening van zijn beroep.

Als eenig gevolg van deze verklaring noemt het artikel het verlies van het recht den titel van arts te voeren. Met name wordt nergens gezegd, dat het aan een arts, die bedoelde verklaring heeft afgelegd, niet meer geoorloofd zou zijn de geneeskunst uit te oefenen.

Voor de stelling, dat ook na de verklaring van afstand een arts volkomen gerechtigd blijft de geneeskunst uit te oefenen, pleit het volgende.

In de eerste plaats vormt het stilzwijgen van het tweede lid van artikel 5 der Artsenverordening een duidelijke tegenstelling tot het eerste lid. Dit handelt over de verklaring van afstand van de uitoefening (dus niet: de bevoegdheid tot uitoefening) van het beroep van arts. Aan het einde van dit lid wordt uitdrukkelijk gezegd, dat tengevolge van den (rechtsgeldigen) afstand de bevoegdheid van den arts om zijn beroep uit te oefenen 'rust'.

Nu het tweede lid een dergelijke bepaling mist, mag men zeker niet zonder meer aannemen, dat genoemde bevoegdheid welke in laatste instantie berust op de wet regelende de uitoefening der geneeskunst, door een simpele verklaring is vervallen. Het eenige gevolg daarvan is dus het verlies van den titel van arts.

Ook echter, wanneer men in artikel 5 wel zou willen lezen, dat tengevolge van de verklaring van afstand de bevoegdheid tot uitoefening van het beroep van arts vervalt, volgt hieruit nog volstrekt niet, dat geen daden van geneeskunst meer zouden mogen worden verricht. Immers van uitoefening van een beroep kan men eerst spreken bij een regelmatige en openlijke maatschappelijke werkzaamheid.

Het is duidelijk, dat bijlange niet elke 'uitoefening der geneeskunst' hieronder valt. Hieraan doet niet af, dat volgens artikel 1 der Wet onder uitoefening der geneeskunst dient te worden verstaan het verleenen van genees-, heel- of verloskundigen raad of bijstand als bedrijf. In dit verband zij gewezen op een arrest van den Hoogen Raad van 27 November 1905 (W. 8305), waarbij werd beslist dat 'niet slechts uit de pluraliteit van op verschillenden tijd verrichte handelingen, maar ook uit andere omstandigheden kan worden afgeleid, dat geneeskundige raad of bijstand' als bedrijf 'is verleend', en voorts, 'dat het voor het bestaan van beroepsdaden niet noodzakelijk is, dat hij, die deze verricht, van het uitoefenen daarvan zijn beroep maakt'. Met andere woorden: er kan zeer goed uitoefening der geneeskunst plaats vinden, zonder dat het beroep van arts wordt uitgeoefend.

Conclusies:

1. De verklaring van afstand, bedoeld in artikel 5, tweede lid, der artsenverordening, heeft geen verlies van de bevoegdheid tot uitoefening van het beroep van arts tengevolge.
2. 'Uitoefening van het beroep van arts' in den zin van artikel 5 der Artsenverordening is geheel iets anders dan 'uitoefening der geneeskunst' in den zin van artikel 1 der wet regelende de uitoefening der geneeskunst.
3. De arts, die, na het afleggen van een verklaring van afstand van de bevoegdheid tot uitoefening van het beroep van arts, de geneeskunst blijft uitoefenen, handelt niet in strijd met de wet op de uitoefening der geneeskunst en begaat geen overtreding van artikel 436 Wetboek van Strafrecht.

26

Brief burgerlijke stand te Zwolle

Zwolle, den 26 Maart 1943

Afd. IV

No. 3328

In verband met Uwe mededeeling betreffende het neerleggen van Uwe bevoegdheid als arts, heb ik de eer U mede te deelen, dat U mijns inziens Uwe wettelijke bevoegdheid tot uitoefening van de geneeskunst niet hebt verloren.

Ik zal het op prijs stellen de verklaringen van overlijden (formulieren A. en B.) in den vervolge op de gebruikelijke wijze van U te ontvangen.

De Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente Zwolle,
Aan den Heer J.J. Reinking, arts te Zwolle.

1. De afstand der bevoegdheid is overal een enorm succes. Zoo er nog kleine groepen een afwachtende houding aannemen, moeten deze onmiddellijk meedoen. C. maant tot gematigdheid en geen onbesuisde locale acties. De bedoeling van onze houding is, dat overheidsinstanties, ondanks den 'afstand' onze medewerking blijven vragen. Dit is practisch bijna overal geschied, hoewel dit vaak niet schriftelijk is verzocht. Eenige soepelheid in deze kan natuurlijk noodig zijn om ook den schijn van sabotage te vermijden.
2. Velen die zich wel hadden aangemeld, maar nu afstand deden, willen worden ingeschakeld. Dit kan alleen als er niet de minste twijfel bestaat aan hun gezindheid. Zij moeten eventueel voor steunactie bijbetalen.
3. Men wijde zich meer dan ooit aan consolidatie der steunactie.
4. Daar het lot van de A.K., en dus van de B.U.A., nog niet beslist is, komt onze actie Krankenkasse op het tweede plan. Men behandelde ook na 1 April de patiënten gewoon door en geve ook de voorgeschreven recepten ('arts' komt hierop niet voor). De nota's voor het eerste kwartaal worden niet ingezonden.
5. Distributiebescheiden worden ingevuld met de toevoeging 'onbevoegd in den zin van art. 5 sub 2 Artsenverordening'.
6. Een verandering van artsentitel op persoonsbewijs worde tot nader order niet aangevraagd.
7. Keurende artsen voor de scheepvaart berichten afstand met verzoek hoe te handelen aan Inspecteur Generaal van de Scheepvaart.
8. Worden collega's ontslagen tengevolge van onze houding, dan neme niemand de plaatsen in. Wie het wel doet, is van elk collegiaal verkeer absoluut uitgesloten, en wordt gesignaleerd. Deze houding is een minimum; waar plaatselijk mogelijk ga men verder. Men trachte in ieder geval te verhinderen, dat b.v. enkele (gemakkelijk misbaren) in een gemeente ontslagen worden, en anderen, die eveneens afstand deden, gehandhaafd blijven.
9. Ontvangbewijzen der verzonden brieven, worden na telling teruggegeven aan afzenders, die deze moeten bewaren.
10. Weigeren van aangeteekende stukken heeft geen effect; men accepteere deze in het vervolg. Niemand ga naar Duitschland: onderduikenden in deze hebben recht op steun.
12. Men neme geen co-ass. die loyaliteitsverklaring teekenden.
13. Een groot aantal der in het laatste artsenblad vermelde specialisten hebben zich bona fide aangemeld bij wat zij hielden voor het oude 'specialisten-register', dat zich echter ontpopte als een onderdeel der A.K..

Gegevens, door het M.C. verkregen na het zenden van de order van 24 Maart waarbij de naambordjes moesten worden verwijderd, hebben tot de tegen-order van 1 April, van het weer bevestigen daarvan, geleid. De aanvankelijke teleurstelling door deze noodzakelijke koersverandering gewekt in Noord Holland Noord deed Uw D.V.M. op 1 April het volgende schrijven zenden aan het centrum van het M.C.:

'De ondergeteekende betreurt in hoge mate de koersverandering die heden tot uiting kwam in de 'tegen-order' die ons na de 'order' van gisteren bereikte. Dit heeft, bij wel haast de geheele

medische wereld in de kop van Noord Holland teleurstelling gewekt en onzekerheid gegeven. Wij verwachten echter dat U naar de omstandigheden hebt gehandeld maar verwachten daarbij dat eenige angst niet Uw leidsvrouw is geweest. Mede in verband met de gevangenneming van enkele U bekende medici, hopen wij door Uw verdere houding dat wij U het noodzakelijke vertrouwen kunnen blijven schenken. w.g. de D.V.M. van Nrd. Holland Nd.'

Hij meende hiermede de toen heerschende stemming goed te hebben weergegeven.

Men moet echter zich nog eens duidelijk voor den geest halen dat de strijd van het M.C. steeds was en is, een strijd tegen het ons in nationaal socialistische richting willen dwingen door middel van onze inlijving bij de Artsenkamer. Een rechtstreeksche strijd tegen de bezettende macht kon nooit worden beoogd. Het strijdmiddel tegen de artsenkamer (neerleggen bevoegdheid) was zeer juist en is zeer juist. De uiterlijke demonstratie hiervan (kleefpleisterstrijd, titelvermijding) bleek uit tactische overwegingen niet meer te kunnen worden gehandhaafd: de tegenmaatregelen door de bezettende macht waren in dusdanige graad te verwachten dat het verstandiger werd geacht op dit punt voorlopig toe te geven.

Dit beteekent echter geenszins dat de strijd tegen de artsenkamer hiermee geëindigd zal zijn: integendeel, deze gaat door en de laatste berichten geven over het te verwachten resultaat ervan zeer goede vooruitzichten.

Het volgende in die strijd gebrachte middel is de beantwoording van de brief van Verwey van 30 Maart 1943. Dit antwoord luidt als volgt (zie bijlage).

Deze brief moet zoo spoedig mogelijk, duidelijk ondertekend, bij de Estafettes worden ingeleverd in geopende gefrankeerde enveloppe. Deze zorgen voor het doorgeven aan de G.V.M., die de brieven op het vastgestelde tijdstip post.

Van het aantal geteekende en niet geteekende brieven geven deze opgave aan hun D.V.M. die deze gegevens uiterlijk in zijn bezit moet hebben.

Intusschen moet de brief van Verwey nauwkeurig worden opgevolgd: de bordjes zijn weer met het woord arts aan onze huizen bevestigd, de artsentitel halen wij nergens meer door (op recepten, rapporten, verklaringen). R.V.B.-, M.D. 29-formulieren, overlijdensverklaringen enz. worden weer gewoon ingevuld.

De brief aan Verwey houdt echter in, dat wij vasthouden aan onze strijd tegen de artsenkamer: wij verklaren daarin immers, dat wij de door de bezettende macht als ongeldig beschouwde verklaringen handhaven en ons niet meer als lid van de artsenkamer beschouwen.

Onze strijd wordt voortgezet: wij blijven pal staan voor onze beginselen!

Er is een tactisch terugtrekken geweest maar wij vechten door.

Eensgezind dienen wij te blijven staan achter ons M.C. waaraan niet alleen het volle vertrouwen kan en moet worden geschonken maar waarvan ook verdere orders stipt moeten worden opgevolgd.

1. Naar aanleiding van de bekendmaking van terugvoering van de leden van het voormalige Ned. Leger in krijgsgevangenschap worden de Officieren van Gezondheid geraden zich met hun v.m. mil. superieuren en met collega's in verbinding te stellen. Over deze kwestie volgt een nader bericht.
2. Van de boete hooren wij niets meer, deze is klaarblijkelijk in feite geschorst. Trouwens heel de Artsenkamer verkeert in een allerbedenkelijkste toestand; de besprekingen met door de Duitschers opgeroepen artsen traineeren. Dit is alhoewel een groot succes toch nog geen overwinning.
3. Er worden weer artsen opgeroepen voor Duitschland, nu meer dan ooit voet bij stuk houden. Men geve geen gehoor aan den oproep van de arbeidsbureaux, noch teekene men een contract, maar onderduiken. Wie het contract teekent is automatisch uitgesloten van het M.C. noch heeft hij recht op financieelen steun.
4. Het moet onze eereplicht zijn medische studenten, die de loyaliteitsverklaring niet teekenden te helpen, door hen als laborant verpleger aan te stellen. Verder moeten we aan hun opleiding helpen door co-assistentschappen voor hen mogelijk te maken (ook op plaatsn, waar dit vroeger niet geschiedde) door cursussen en demonstraties.
5. Het is noodig er nogmaals de aandacht op te vestigen, dat niemand de plaats in mag nemen van een collega, ontslagen t.g.v. zijn juiste houding. Wie dat doet wordt van M.C. uitgesloten.
6. De bijdrage voor de steunactie moet regelmatig per maand geind worden.
7. Bijgaande ziekenhuisbrief moet ieder arts persoonlijk ontvangen.

1. Krankenkasse

Toen de in Duitschland te werk gestelde arbeiders verzekeringsplichtig werden, kregen ook hun gezinnen recht op niet-klinische geneeskundige behandeling. Teneinde hierin te voorzien, heeft de Kassenärztliche Vereinigung Deutschlands, die tot taak heeft de behandeling der verzekerden te waarborgen, een contract gesloten met de Ned. Mij. tot Bevordering der Geneeskunst, waarbij de Mij. deze zorg van de K.V.D. overnam, terwijl de K.V.D. het verschuldigde bedrag aan de Maatschappij betaalde. Bij de opheffing van de Maatschappij is dit contract overgenomen door de Ver. v. Zf. A.. De gang van zaken is als volgt: de medici zenden hun bewijsjes naar het bureau der Maatschappij (later van de V. v. Zf. A.); het bureau zendt ze naar Berlijn en het bedrag wordt door de K.V.D. naar A'dam overgemaakt, vanwaar het via B.U.A. aan de artsen uitbetaald wordt. Het is duidelijk dat de Kr. K. geheel buiten deze regeling staat en niet bij machte is eenige regeling te treffen inzake de uitbetaling aan de artsen.

Willen wij de kwestie van het honorarium entameeren, dan moeten wij ons wenden tot de K.V.D.. Dit is ongewenscht. Ten eerste omdat, bij gebreke aan een artsenorganisatie, de K.V.D. zich met elken arts afzonderlijk zou moeten verstaan, hetgeen natuurlijk uitgesloten is. Ten tweede omdat dan de status der artsen ten opzichte van de A.K. en de V. v. Zf. A. scherp aan de orde wordt gesteld, terwijl momenteel de bestaande onzekerheid op dit punt den Duitschers het juist mogelijk heeft gemaakt zonder prestigeverlies een agressief optreden der A.K. te remmen.

Meer nog dan tevoren is het, na afkondiging van de Verordening op het afstanddoen, niet goed de kwestie van het lidmaatschap in het geding te brengen, wanneer daartoe geen zeer ernstige principieele grond aanwezig is. Het B.U.A. geeft in haar antwoord aan wie zich tot hem wendt te kennen, dat het in die aanvraag een erkenning van het lidmaatschap der A.K. ziet en van de ongeldigheid van het neerleggen der bevoegdheid.

Zenden van de rekeningen aan het B.U.A. beteekent volledige capitulatie. Er zit dus niet anders op dan af te zien van het Kr. K. honorarium. De artsen moeten bereid zijn tot dit geldelijk offer. Voor de meesten zal dit niet te groot zijn. Zij die het moeilijk kunnen dragen, moeten opgave doen van het gederfde en van totaal praktijk-inkomen, waarna hun steun geregeld kan worden. Het aanvragen van röntgenfoto's aan het B.U.A. kan worden omgaan door opname van de patiënt in een ziekenhuis.

2. Hoewel ons bekend is, dat artsen worden vrijgesteld van den 'arbeidsinzet', handhaven wij ons advies: niet aanmelden. Men trachte geen 'Ausweis' te krijgen en accepteere dezen ook niet als hij wordt aangeboden. Wij mogen niet toelaten dat het Nederlandsche volk in groepjes van bevoorrechten en minder gelukkigen verdeeld wordt, die tegen elkaar worden uitgespeeld en de kracht van het geheel verzwakken. Croin reikt aan artsen al brieven uit, dat zij op vertoon van dit schrijven worden vrijgesteld. Van deze gunsten zal zeker eerst recht niemand gebruik willen maken. Men zende deze brieven met protest terug.

3. Door de gedwongen opening der Universiteiten komen de onderwijs-assistenten in een moeilijk parket. Advies is: ontslag vragen, waarschijnlijk wordt dit geweigerd. Men deele aan de leerlingen mede (of aan de co-assistenten), dat men slechts onder dwang dit werk doet. Men saboteere het onderwijswerk. Degenen die verder willen gaan en onderduiken, zullen zooveel mogelijk gesteund worden.

4. Weduwen- en Weezenfonds is geconfiskeerd; men zende dus geen contributies meer.

5. Eenige medici probeeren buiten M.C. om een organisatie voor Spec. Zf. aangelegenheden te scheppen. Men ga hierop niet in. Zooveel mogelijk late men alles bij het oude. In elk geval nooit stappen doen zonder overleg te hebben gepleegd.

6. De verordening betr. het staken van bij de aanvaarding van hun ambt beëdigde personen en de daarop gevolgde instructie, die inhoudt dat het neerleggen der bevoegdheid de toestemming van den Secr. Generaal behoeft, met terugwerkende kracht tot Maart 1943, heeft het voeren van een actie veel moeilijker gemaakt.

Dit mag geen reden zijn om het hoofd in de schoot te leggen. De verantwoording die de arts heeft tegenover zijn patiënten en tegenover zijn volk, verplicht hem om telkens duidelijk stelling te nemen wanneer medische belangen ernstig worden geschaad.

Dit is geen hopelooze taak; de artsen, die met de geheele bevolking nauw contact hebben, blijven een groote macht. Het is noodzakelijk om aan den bezetter en aan ons volk te toonen dat we ons hiervan bewust zijn.

U treft hierbij twee brieven aan:

a. De langere brief inzake den gezondheidstoestand van ons volk; deze is in één exemplaar op 3 Juni aan den R.C. verzonden. Ten opzichte hiervan is de taak der artsen uitsluitend: reproduceeren en ruim onder het publiek verspreiden.

Dit is echter zeer belangrijk en moet met energie worden doorgezet.

b. Een kortere brief aan den R.C. inzake de A.K.. Deze moet door elken arts persoonlijk worden geschreven en geteekend. Men bedenke dat een aantal

identieke brieven gevaar medebrengt (wijst op organisatie). Wanneer men echter slechts een brief overschrijft, dien men in de bus heeft gevonden, en waarmede men het eens was, is dit niet het geval. De brieven worden op nader te bepalen tijdstip - doch vooral niet eerder - door ieder persoonlijk gepost.

D.V.M.'s zenden vóór 14 Juni bericht van absolute getallen en percentages van de geschreven maar nog in ieders handen zijnde brieven (ook inzamelen is gevaarlijk). Blijkt de actie geslaagd, dan komt het sein dat de brieven door ieder persoonlijk moeten worden gepost.

7. Er zijn een aantal artsen opgepakt, waarschijnlijk in verband met het geven van attesten aan studenten.

1. Aanmelding 'Arbeidsinzet', 'Krijgsgevangenschap' enz.

In een vorig estafettebericht hebben wij geraden, dat wij geen lijsten moeten geven van personeel en ons zelf in 't geheel niet moeten aanmelden.

Ten opzichte van het eerste punt ontstaat nu een moeilijkheid wanneer het personeel vraagt om een opgave waardoor zij vrijstelling kunnen verkrijgen. Hoewel wij deze moeilijkheid voelen, kunnen wij toch de door de inspectie van de Volksgezondheid en het Krankzinnigenwezen gevraagde lijsten niet goedkeuren.

Wij kunnen ons in deze geheel aansluiten bij het van Kerkelijke zijde ingenomen standpunt, dat in den volgenden brief is weergegeven:

'Naar aanleiding van de circulaire, dato Mei '43, van het Departement van Sociale Zaken, Afd. Volksgezondheid (ondertekend door den nat. soc. Dir. Gen. Bruyning), betreffende het vragen van vrijstelling van krijgsgevangenschap of 'arbeids-inzet', brengen wij het volgende onder Uw aandacht:

Het is dringend gewenscht, dat een Bestuur tot een dergelijke aanvraag niet overgaat, dan op uitdrukkelijk verzoek van de belanghebbenden onder het personeel zelf. Men verzuime ook niet deze belanghebbenden er op te wijzen, dat tegenover de schijnbare voordeelen aan een dergelijk verzoek voor hen verbonden, ook nadeelen kunnen staan, vooral als men in aanmerking neemt, dat de aanvraag moet vergezeld gaan van volledige gegevens omtrent eigen persoon en van een nauwkeurige opgave van het aantal bedden, die de ziekeninrichting telt. Klaarblijkelijk toch is de bedoeling van een en ander om het ter beschikking van de patiënten staande personeel sterk te rantsoeneren en de aldus vrijkomende krachten in Duitschland tewerk te stellen. Daarenboven is het lang niet zeker, of de vrijstellingen, die eventueel op deze aanvragen volgen, van langen of zelfs eenigen duur zullen zijn. En eindelijk verlieze men niet uit het oog, dat het doen van dergelijke aanvragen, ondanks alle goede bedoelingen, toch eigenlijk beteekent, dat men zich laat inschakelen in een proces door de Deutsche instanties ondernomen met de bedoeling om het meerendeel van de Nederlandsche mannen weg te voeren ten behoeve van de Deutsche belangen.

Voorts acht de Commissie het lang niet onwaarschijnlijk, dat men binnenkort zal trachten over te gaan tot inschakeling ook van het vrouwelijk verplegend personeel in de Deutsche 'arbeidsinzet'.

Daarom moge zij U nu reeds instantelijk verzoeken, U zorgvuldig te onthouden van het verstrekken van gegevens omtrent dit personeel, zonder daarin eerst advies te hebben ingewonnen bij ons. Ditzelfde geldt ook voor alle andere gegevens, die verlangd mochten worden (behalve de gebruikelijke normale periodieke gegevens die men voor 10 Mei 1940 gewoon was te verstrekken), ook al lijken die gegevens nog zoo onschuldig en ook al worden zij op korten termijn geëischt. Niet genoeg kan daarom gewaarschuwd worden tegen het verstrekken van inlichtingen aan instanties, die zich geheel ten onrechte bevoegdheden toekennen, zooals o.m. het Nederl. Arbeids-front. Doch ook ten opzichte van de Gewestelijke Arbeidsbureaux en zelfs van de Inspectie v. d. Volksgezondheid en Krankzinnigenwezen geldt onder de huidige omstandigheden dezelfde regel: men verstrekke aan deze instanties geen inlichtingen of gegevens zonder voorafgaand consult van ons. Ook den administrateurs van de ziekenhuizen binde men op het hart geen gegevens te verstrekken.

Tevens verzoeken wij U met den meesten aandrang, om casu quo met het vragen van bedoelde adviezen den grootst mogelijken spoed te betrachten. Alleen zóó toch kunnen wij volledig en tijdig over de vereischte inlichtingen de beschikking krijgen en zal zij haar taak van voorlichting en advies naar behooren kunnen vervullen.'

De Inspectie van het Krankzinnigenwezen vraagt n.b. in een brief van 1 Juni '43 onder meer:

- a. Totaal getal verplegenden, mannelijke en vrouwelijke.
- b. Getal mannelijke verplegenden, die onder de arbeids-inzet vallen.
- c. Getal mannelijke verplegenden, die niet onder de arbeidsinzet vallen.

Alles in viervoud in de Duitsche taal en met spoed.

Het is wel duidelijk, dat niemand dit mag beantwoorden.

Hoewel bestemd voor alle artsen, dient dit punt speciaal voor directies van ziekenhuizen, K.Z.-gestichten en sanatoria en moet aan hen speciaal en snel worden doorgegeven.

2. Wat de aanmelding der artsen zelf betreft, blijft ons advies onveranderd niet doen. De juistheid hiervan wordt nog eens onderstreept door het volgende uit een telex-bericht geciteerde stukje: 'Bijlage behoorende bij telexbericht No. 460 der Generalkommissar z.b.v. (zur besonderen Verwendung)

Amsterdam den 26. Mai 1943

an die deutschen Fachberater bei den Arbeitsämter.

1. Ärzte sind meldepflichtig und haben ihrer Meldepflicht nachzukommen. Von Arbeitseinsatz in Deutschland sind sie zurückgestellt. Die Anschriften sämtlicher Ärzte sind am Schluss der Erfassung eines jeden Jahrganges von den Arbeitsämtern an den Generalkommissar z.b.v., den Haag Plein 23, zu Händen des

R.R. Amelung zu reichen. Die Möglichkeit des Einsatzes von Ärzten wird dann gesondert geprüft.

i.A. Buckan.'

Hieruit volgt dus, dat de arts, die zich aanmeldt en een 'Ausweis' krijgt, toch meteen aan een centrale instantie wordt doorgegeven, waar dan over nadere uitzending naar Duitschland wordt beslist.

3. Wij verwachten met spoed opgave van stand van brieven (vóór 14 Juni!).

De overgrootste meerderheid der artsen heeft op 23-6 den brief aan R.C. verzonden. Hierop is als reactie de arrestatie gevolgd van 300-500 artsen. Eenig systeem is bij die arrestatie niet te bekennen: verdeling over het land is zeer ongelijk.

Welke is van deze reactie voor ons de beteekenis?

Onbegrijpelijk en stootend is het dat uit sommige kringen thans achteraf een verwijtende toon klinkt: deze brief had ook niet moeten worden verzonden. Zij, die zóó spreken, begrijpen blijkbaar niet de noodzakelijkheid op dit moment aan R.C., die door de verordeningen 16 en 17 de Nederl. artsen, niettegenstaande hun scherp uitgesproken tegenzin tegen de invoering van de Nat. Soc. gedachte in de gezondheidszorg, toch weer in de A.K. wilde dwingen, op duidelijke wijze te doen weten, dat wij niet voor niets 2 jaar lang ons daartegen hadden verzet. Deze brief was een onontbeerlijke schakel in een logische reeks. Dat vroeg of laat een hevige reactie zou komen, wist iedere deelnemer, en dit gaf ook juist de groote waarde aan het algemeen verzet. Het schrijven van den brief had ook niet uitgesteld kunnen worden: er dreigden onmiddellijke gevaren.

Na het neerleggen van de bevoegdheid door 6200 artsen leek de rol van de A.K. uitgespeeld. Boetes mochten niet meer worden opgelegd, het artsenblad verscheen niet meer. Te vroeg hervatte dit lichaam zijn activiteit. Vrij onschuldig waren nog de hernieuwde pogingen om contributie te heffen en het sinterklaasspelen met 'Ausweisen' en vrijstelling van krijgsgevangenschap. Erger was, dat Croin meldde, dat hij thans, na de instructie, waarbij het neerleggen van de bevoegdheid nietig werd verklaard, meende alle artsen achter zich te kunnen rekenen. Zeer gevaarlijk was de door de N.S.B.-leiding en door sommige Deutsche autoriteiten gesteunde eisch tot concentratie van de Utrechtsche Ziekenfondsen, welke plannen slechts door zeer hardnekkig plaatselijk verzet voor korten tijd opgeschort konden worden; er is echter geen sprake van dat dit gevaar al gekeerd is. Nog ernstiger is de greep, die Croin de laatste weken deed naar de ziekenfondsgelden, welke tot nu toe onder contrôle van het staatstoezicht van het ziekenfondswezen door de ziekenfondsen worden uitbetaald. De kassen van 2 kleine ziekenfondsen in het Zuiden zijn door Eggink in beslag genomen.

Een ander symptoom is de dwang door Cr. uitgeoefend op den Commissaris van Zkf.-wezen om alléén leden van de Ver. v. Zkf.artsen toe te laten tot de Zkf.-praktijk, waarvoor deze commissaris blijkens brief van 18-6 aan de Ziekenf. heeft moeten wijken. Een dreigen met Ziekenf.-strijd, wat in Febr, volledig succes had, was nu niet meer mogelijk.

De heftige reactie van de bezettende macht op onze brief toont het belang dat men van die zijde aan deze getuigenis toekent, getuigenis van de houding, die wij nu 2 jaar lang verdroegen: afwijzing van nat. soc. beginselen op ons gebied.

Onze houding tegenover de slachtoffers

Wat moet nu onze houding tegenover de slachtoffers zijn? Moeten, mogen, kunnen wij staken? Neen, wij moeten niet staken, omdat met het vallen van slachtoffers geen principe wordt geraakt. Wij mogen niet staken omdat wij de volksgezondheid niet mogen opofferen voor dat doel en omdat dit middel thans de toestand der slachtoffers zeer zou verergeren. Wij kunnen het niet, omdat staking-sabotage-executie dus kortsluiting bij onze tegenstanders zou vormen.

Allereerst moeten wij de gezinnen der slachtoffers duidelijk maken van hoe groot belang de zaak, waar het om gaat, is, en hoe zéér de flinke houding der artsen een sterke schakel is in het verzet van ons volk. Gelijk daarmee moet onmiddellijk de normale steun à f 10,- per dag voor één maand worden uitgekeerd.

Steun

De artsen zijn zeker in staat de geldelijke gevolgen van de strafmaatregelen te dragen. Direct neme men hiertoe de volgende maatregelen:

1. Worden alle achterstallige bijdragen geïnd (f 10,- per maand vanaf minstens 1 Januari 1943). Activiteit is noodig!
2. Wordt deze bijdrage ingaande 1 Juli 1943, zolang de noodtoestand duurt gebracht f 20,- per maand, ook ziekenhuisartsen en daarmee gelijkgestelden verdubbelen hun bijdragen (plaatselijk geregeld).
3. Wordt direct ingevoerd de extra bijdrage die minstens 5% van het bedrag van de over 1941 betaalde inkomstenbelasting bedraagt.
4. Bijdragen van niet-artsen worden gaarne aanvaard.
5. Worden gelden van weinig getroffen gebieden ter beschikking gehouden voor de afdelingen, die veel slachtoffers tellen. Nergens worde geld opgehoopt! Niemand heeft de gelden van meer dan 10 collega's onder berusting, geen vindbare en geen voor outsiders begrijpelijke administratie.

Het is ons niet bekend welke maatregelen nog te wachten staan. Dit zal echter mede afhankelijk zijn van de stoornissen, in het openbare leven ontstaan. Men trachtte daarom zooveel mogelijk de consequenties van het gebeurde op de overheid te laten rusten.

Men zij niet te haastig met het waarnemen van getroffen collegae. Men helpe hun patiënten slechts in noodgevallen en wijze andere naar de overheid, waarbij men zich door overbelasting kan verontschuldigen.

Men make scherp omschreven plaatselijke regelingen. Ook zorg men ervoor, systematisch snelle waarschuwing te zenden als arrestaties door mochten gaan.

1. Er schijnen plannen te bestaan voor de oprichting van een P.T.T.-ziekenfonds. Gevraagd is, hoe de houding hiertegenover moet zijn. Daar de directie van de P.T.T. in N.S.B.-handen is en ook de medische leiding niet van smetten vrij schijnt te zijn, bestaat er groote kans, dat van een dergelijk fonds propagandistisch misbruik zou worden gemaakt. Bovendien is ons algemeene standpunt dat wij bezwaar hebben tegen de oprichting van nieuwe fondsen op dit moment, en wel omdat er geen discussie mogelijk is en omdat ieder nieuw fonds het weer moeilijker maakt om later tot geordende toestanden te komen. Met het oog daarop, adviseeren wij op geen enkele wijze mede te werken aan een P.T.T.-fonds, voorzoover het tot oprichting van een dergelijk fonds zou komen, wat overigens nog geenszins zeker is. Zoo noodig volgen nadere mededeelingen. Merkt men in de periferie iets van activiteit in deze richting, dan verzoeken wij dit te melden.
2. Nu onze heele industrie direct of indirect voor de Wehrmacht werkt, ligt het niet op onzen weg hieraan meer steun te geven dan strikt onvermijdelijk is. Gewone contrôle voor Centraal Beheer, C.O. en dergelijke bedrijfsverenigingen kunnen wij niet beletten. Er blijft hierbij ook veelal een mogelijkheid om zijn adviezen zoo te geven, dat ze in vaderlandschen zin nuttig zijn. Anders ligt de zaak voor de fabrieksartsen, die dikwijls minder vrij zijn in het geven van nuttige adviezen. Wij vragen daarom, alvorens naar dergelijke functies te solliciteeren, nauwkeurig te overwegen, of men voldoende vrijheid heeft om zijn werk naar eigen inzicht te voeren. In twijfel gevallen plege men eerst overleg.

34

Bespreking over leiding ziekenfondswezen

(Notities [noot 1: De hoofdinhoud van deze notities is door het Centrum nooit schriftelijk doorgegeven. Wel zijn zij de basis geweest voor een propoganda die door enkele Centrum-leden en een aantal groepen is gevoerd.] betreffende de bespreking op 6 Maart 1944 tusschen Dr Baresel, Dr Croin en den gemachtigde voor Sociale Zaken).

Onderwerp der bespreking was de opdracht van den Leider inzake de Sociale Verzekering en de Ziekenfondsen. Nadat in dit verband de kern der zaak door den Gemachtigde voor Sociale Zaken was uiteengezet, werden de volgende opmerkingen gemaakt:

Dr Baresel legt er den nadruk op, dat de persoon van den Ziekenfondsen-Commissaris los moet staan van de Artsenkamer. Hij zal Dr Reuter hierin moeten kennen.

De scheiding tusschen sociale verzekering en ziekenfondsen vindt hij zelf niet ideaal.

In Duitschland ressorteeren beide ook onder één persoon (Abt. II). President Jacob wordt hiervoor als nieuwe president genoemd. Een en ander is weliswaar niet beslissend voor hier maar toont, dat het mogelijk is. Dr Baresel vindt verder het moment niet gunstig om principiële wijzigingen bij den Rijkscommissaris naar voren te brengen, speciaal in verband met den persoon van Dr Eggink en vroegere moeilijkheden (artsenstaking). Hij meent, dat de benoeming van Dr Eggink bij den Rijkscommissaris weinig liefde zal ontmoeten en maakt gewag van diens opdracht, nu geen maatregelen naar voren te brengen, die verwarring kunnen stichten.

Dr Croin merkt op, dat alle artsen Dr Eggink als vakman kennen en met hem tevreden zullen zijn. Men moet niet vergeten, dat Dr Eggink expert is en dat er een rondschrijven is, dat de doctoren verbiedt om met Mr v.d. Does te spreken, zulks in verband met de ervaringen met dezen opgedaan bij de concentratie der eerste 18 ziekenfondsen.

Dr Croin wijst op de groote moeilijkheden, die zich daarbij aan Mr v.d. Does voordoen en dat de zaak op die manier zal vastlopen. Mr v.d. Does zou in zijn hart blij zijn, als hij van de ziekenfondsen afkwam; hij kan deze echter zonder meer niet van Ir Verweij losmaken.

De ervaringen met Mr v.d. Does dwingen tot de voorgestelde oplossingen. Gewezen wordt nog op het aanstellen zonder goedkeuring van Noordhof tot afdelingschef (protest loopt), het geval Luiken en van Bakhuizen v.d. Brink, die met diverse veroordeelingen een finantieele taak van Mr v.d. Does kreeg. Een van zijn verantwoordelijke employe's gaf toe 'niets van ziekenfondsen te weten'.

Dr Baresel neemt de competentie van Dr Eggink aan, meent echter nogmaals, dat de Rijkscommissaris nu in de moeilijke situatie geen onrustgevendende maatregelen zal nemen. De vraag overheerscht: 'Wat is dringend en het belangrijkste'.

Hij vindt Van der Does de meest geschikte man om de ziekenfondsen te concentreren. Dit is een zware opdracht. Het langzame tempo geeft hij toe. Hij heeft dit verwacht, daar de Maatschappijfondsen voor v.d. Does gesperd zijn. Van der Does is nu twee jaar bezig en het zou foutief zijn dit nu te willen veranderen. De Gemachtigde wijst er op, dat het apparaat van Mr v.d. Does ter beschikking zou blijven van Dr Eggink, die in hetzelfde kader van Departement en in overeenstemming met de Deutsche instanties zou werken. In dit opzicht is de, weliswaar niet bij de N.S.B. aangesloten persoon van Dr Eggink toch veel beter ingesteld dan v.d. Does. Van v.d. Does ondervinden wij bij de benoeringen slechts tegenwerking. Van de geconcentreerde ziekenfondsbesturen, die in overleg met Bruyning en mij zouden worden samengesteld, wist v.d. Does niets anders te berichten, dan dat hij dit aan de besturen der geconcentreerde fondsen zelf overliet, terwijl het personeel eenvoudig samengevoegd werd.

Dr Baresel heeft bewezen, dat Ir Verweij de tegenwerker is. V.d. Does is ijverig en overziet zijn terrein. Dr Baresel had alle ziekenfondsen op één en dezelfde wijze door den Commissaris van Toezicht willen laten behandelen. Nu dit niet is gebeurd, kan men geen verwijten aan v.d. Does maken. Deze had geen kans.

Dr Croin: Van der Does had in Utrecht alle kansen, alles was voorbereid. Hoe zou Mr v.d. Does, de ex-voorzitter van den Raad van Arbeid te Hengelo, echter plotseling dit groote moeilijke terrein kennen? Hij kent de fondsen niet eens. Hij treedt grof op (geval tandartsenkamer).

De Gemachtigde: Pg. Eftger was zeer met het plan ingenomen en ook Dr Reuter voelt er veel voor.

Dr Baresel acht het ongewenscht, dat men de twee gedachten - v.d. Does benoemen tot directeur-generaal en de Ziekenfondsen afscheiden - verbindt.

De Gemachtigde: De Leider wenscht deze twee gedachten wel te verbinden, dit is zijn uitdrukkelijk standpunt.

Dr Baresel wil niet, dat men de benoeming v.d. Does tot directeur-generaal en het afscheiden van de ziekenfondsen samen koppelt. Toezicht op de bedr. ver. moet volgens hem zijn finantieel en 'ärztlich'. De concentratie zou Lelyveld het beste hebben kunnen doen, doch men wil deze niet vrij geven.

Dr Baresel ziet punt 6 van den brief van Kam. Carp betreffende Kam. Koster. Deze maakte op Dr Baresel een zeer goeden indruk. Hij zou e.e.a. toejuichen. Koster is met de Deutsche verzekering ook zeer vertrouwd. Moeilijkheden op artsengebied gaan Reuter aan, op organisatorisch gebied Dr Baresel. Er is geen reden aan de begaafdheid van Dr Eggink te twijfelen; wanneer men echter zonder program werkt zal dit, gezien de moeilijkheden, groote ernstige gevolgen hebben.

De Gemachtigde: Hoe is de positie van den Commissaris van Toezicht ten opzichte van de Deutsche autoriteiten?

Dr Baresel: Nog niet duidelijk. Mr v.d. Does heeft steeds met hem 'abgestimmt'. Dr Baresel houdt zich aan zijn ervaringen in Duitschland en het Generaal Gouvernement opgedaan, om het geheel te zien en niet alleen de finantieele vergoeding, maar ook de rest. Zou liever samenvoeging zien dan afscheidingen. Niet in de eerste plaats houdt angst voor moeilijkheden hem terug, doch ziet het geval organisatorisch.

De Gemachtigde: Een Nationaal-socialist zou het beter doen dan Mr v.d. Does, speciaal met het oog op de toekomst. 'Abstimmung' en 'Einvernehmen' met de Deutsche instanties blijft toch bestaan.

De beslissing van den Leider zal officieel bekend gegeven worden. Dr Baresel zal deze week nog met Dr Reuter de zaak opnemen.

Als illustratie is hierbij het estafettebericht afgebeeld dat zich bevindt in het archief van het NIOD.

Houding van de medici bij de slavenjacht

Voor het geval van razzia's geldt voor de medici hetzelfde als voor ieder ander: hij heeft te zorgen, dat hij niet gepakt wordt door niet op straat te komen en zich binnenshuis zoo goed mogelijk schuil te houden.

Ontoelaatbaar is het a priori halen van een 'Ausweis', omdat

1. hij daarmee een handelwijze zou plegen, die een erkenning van de wettigheid van de Deutsche maatregel inhoudt;
2. hij daarmee zou doen wat voor den 'Arbeitseinsatz' van den beginne af als fout heeft gegolden;
3. hij daardoor het aanzien van den medicus tegenover de Nederlanders en de Duitschers zou ondermijnen.

Alleen voor werkelijke noodgevallen begeeft hij zich op straat. Wordt hij daarbij gegrepen, dan beroep hij zich op de medische noodzaak.

Het is ons bekend dat over bovenstaande kwestie meningsverschil bestaat. Daar het standpunt verdedigd kan worden dat het hier geen medisch-ethische maar een nationale plicht betreft waaruit dan zou volgen dat hier geen dwingend parool kon worden uitgegeven, is dit niet geschied toen bleek dat de praktijkuitoefening door het niet bezitten van een 'Ausweis' werd bemoeilijkt. Toch achten wij het bovenstaande voor het geheele land vastgestelde standpunt het juiste en daarom geven wij het voor mogelijke gevallen in de toekomst door. Bovendien wijzen wij erop dat het voor 'een goede organisatie onjuist is wanneer men op eigen initiatief collega's raadpleegt buiten de voormannen om. Wij doen goed deze fouten te erkennen en te trachten ze een volgende maal te voorkomen. Bij voorkomende moeilijkheden dient ieder in de eerste plaats zijn voorman te raadplegen. Wanneer wij ons daar niet aan houden komen er tegenstrijdige berichten in omloop en gaat de eenheid van handelen verloren, waardoor de doelmatigheid van actie sterk wordt bedreigd.

Ziekenbriefjes

Het is gebleken, dat het advies: geen briefjes afgeven tenzij het verrichten van zware arbeid levensgevaar voor de patiënt oplevert, zeer verschillend is opgevat. Terwijl de eene arts vond, dat hoogstens een enkele van zijn patiënten voor een attest in aanmerking kwam vond een ander dat vrijwel alle bonafide patiënten hiervoor in de termen vielen.

14 October 1944

DE HOUDING VAN DE ARTSEN BIJ JACHT OP BURGERS

Bij razzia's geldt voor den medicus hetzelfde als voor ieder ander: hij heeft te zorgen, dat hij niet gepakt wordt, door niet op straat te komen en een zoo goed mogelijke schuilplaats te zoeken.

Ontoelaatbaar is: het à priori halen van een Ausweis, die voor den dwang tot graven beschermt, omdat

- 1e. hij daarmee handelen zou op een wijze, die een erkenning van de wettigheid van den Duitschen maatregel inhoudt,
- 2e. hij daarmee zou doen wat voor den Arbeitseinsatz van de beginne als fout heeft gegolden,
- 3e. hij daardoor het aanzien van den medicus tegenover de Nederlanders en Duitschers zou ondermijnen,
- 4e. hij het goede voorbeeld dient te geven.

Alleen voor noodgevallen begeve hij zich op straat. Wordt hij daarbij gegrepen, dan beroepe hij zich op den nood van zijn patient en eische de vrijheid om zijn medischen plicht te vervullen.

De vraag rijst, of wij als artsen de burgers, die moeten werken aan de Duitsche verdedigingswerken, moeten gaan helpen.

Individueele hulp aan zieken in den vorm van assistentie der plaatselijke artsen, indien deze er om verzoeken, mogen wij zeker verleenen. Elke medewerking aan de organisatie is uit den boeze.

Dat wij niet keuren spreekt vanzelf; het geven van attesten is toegestaan.

Het is gebleken, dat van de gravers het overgrote deel uit angst, onder invloed van een paniekstemming en zonder strikten dwang van de zijde der bezettende macht is megekomen.

Het behoort tot onzen taak om het volk er op te wijzen, dat de gevaren verbonden aan het graven, zeer groot zijn: ziek worden door slechte omstandigheden; geallieerde bombardementen; het wegvoeren naar Duitschland voor den duur van den oorlog.

Wij moeten meehelpen om te voorkomen, dat een angstpsychose zich van de massa meester maakt, zoodat groote aantallen burgers zich geheel of half vrijwillig laten meevoeren.

Zouden wij aan ieder die er om vroeg een briefje geven dan zouden wij in de eerste plaats maken, dat onze verklaringen niet meer geaccepteerd worden, hetgeen onze ernstige patiënten zou schaden. De eene Nederlander zouden wij voortrekken boven den ander, daar als wij den eenen helpen zijn buurman indirect gedupeerd zou worden. Ook zouden wij ons inschakelen als keurende artsen voor de Duitschers. Om tot een eenigszins gelijke opvatting te komen is het volgende schema te overwegen: Een gezond persoon krijgt geen briefje. Hij zal zich moeten laten halen of dient zich te verbergen. Een kreupele of gebrekkige late zich halen; hij zal als arbeidsongeschikt vrijgelaten worden, hij krijgt dus evenmin een briefje. Iemand met een niet ernstig lijden (lichte rheumatiek of exceem, lichte maagklachten) behandelde men als een gezonde.

Patiënten met een ernstig lijden (hartziekte, tuberculose, diabetes, nephritis, maagulcus + Sippykuur, enz.) waarvan aangenomen kan worden, dat zij schade zullen ondervinden van het verrichten van zware arbeid, dienen in het bezit gesteld te worden van een verklaring.

Acute ziekten (pneumonie, angina, enz.) kunnen eveneens een verklaring krijgen. Indien ieder arts naar beste weten medewerkt zullen er ongetwijfeld nog verschillen in de beoordeeling blijven bestaan maar het lijkt ons gewenscht meer eenheid in deze beoordeeling te brengen en de zeer groote verschillen die worden waargenomen te voorkomen.

Het geven van medische hulp aan onze 'gedeporteerden'

Onze gedeporteerde land- en stadgenooten naar de IJssellinie blijken op verscheidene plaatsen een dergelijk onvoldoende verzorging te krijgen, dat velen ziek worden en een medische noodtoestand zich ontwikkelt. Tusschen Zutphen en Zevenaar is dringend medische hulp noodig. Op welke wijze kunnen wij onze landgenooten daar te hulp komen? Wij zullen ons als arts om principieele redenen nimmer mogen laten inschakelen in de O.T., waaronder onze Nederlandsche 'dwangarbeiders' ressorteeren. Indien wij er dus zorg voor kunnen dragen niet onder een Duitse instantie te werken dan wil het ons voorkomen, dat vrijwillige medische hulp aanbevolen dient te worden. Immers men werkt hier uitsluitend voor Nederlanders en men kan vrij naar eigen inzicht en normen zijn medische werk uitoefenen, voorwaarden, aan welke destijds bij event. medische hulp aan arbeiders in Duitschland niet voldaan zou zijn. De beste weg is nu om zich als assistent of tijdelijk associé van de plaatselijke arts of van het plattelandsziekenhuis aan te melden, aangezien het blijkt, dat deze artsen en ziekenhuizen de patiënten onmogelijk af kunnen helpen (zij die hier voor voelen wenden zich tot hun voorman). De vrije artsenkeuze ter plaatse, wordt niet gestoord, men verlicht het werk van de collega's daar en men kan U niet beschouwen als op eenigerlei wijze te zijn ingeschakeld in het Duitse apparaat.

Op het verwijt, dat wij op deze wijze indirect zouden meehelpen het Duitsche oorlogspotentieel te versterken kan het antwoord zijn, dat hier niet wordt afgeweken van de gedragslijn, die wij gedurende vier oorlogsjaren hebben gevolgd t.a.v. het helpen van arbeiders, die in de practisch geheel voor de Duitsche oorlogsindustrie ingeschakelde fabrieken werkzaam waren. Bovendien meenen wij, dat in de bijzondere omstandigheden waarin deze tewerkstelling plaats vond overwegingen van menschelijkheid tot een ruim standpunt dringen.

Ook wordt nagegaan in hoeverre het Nederlandsche Roode Kruis in dezen iets kan doen. Zoolang daarover nog niets bekend is doet men het beste niet op eigen initiatief een noodziekenhuis in te richten, tenzij als dépendance van een bestaand plaatselijk ziekenhuis. Het gevaar bestaat, dat wanneer een dergelijke inrichting door ons met veel zorg en moeite is ingericht zij gevorderd wordt en de arts die daarbij hoort weer alle moeite moet doen om aan de greep van de Duitschers te ontkomen.

De Nederlandsche werkkrachten in de omgeving van Zwolle-Kampen zouden voor hun medische verzorging een (Duitse) O.T.-arts toegewezen gekregen hebben waarbij blijkt, dat de normen door deze arts gesteld in de eerste plaats gericht zijn op het werk dat voor de Duitsche weermacht moet geschieden en het medische belang van den arbeider daarbij zeer ten achter wordt gesteld. Toen deze medicus een dag verlof had werden de patiënten gestuurd naar de plaatselijke medicus te Steenwijk, die het medisch noodzakelijk vond, 20 van deze patiënten direct af te keuren voor de zwaar lichamelijke arbeid. De moeilijkheden, die deze arts daarna van Duitsche zijde heeft ondervonden, toonen wederom aan hoever de medische normen tusschen de Nederlandsche en Duitsche arts uiteen liggen. Kortom wij meenen, dat hulp noodzakelijk is en dat men deze vrijwillig kan geven, terwijl men op de boven aangegeven wijze er voor zorg draagt niet in Duitsch dienstverband verzeild te raken. Dat men op zijn hoede moet zijn, spreekt vanzelf.

Als reactie op de benoeming door de Duitschers van Pieck als Directeur-Generaal van het Nederlandsche Roode Kruis is het Hoofdbestuur afgetreden en ontbindt het Nederlandsche Roode Kruis zichzelf.

Het spreekt vanzelf, dat het M.C. zijn houding dienovereenkomstig bepaalt; geen arts blijve verbonden aan het Roode Kruis; hij verbreke onmiddellijk zijn verbintenis en weigere ieder contract met de nieuwe leiding.

Een andere zaak is, dat men alle pogingen in het werk moet stellen om alle materiaal veilig onder te brengen en zooveel mogelijk de hulpdiensten in eigen kring in stand te houden (natuurlijk niet meer onder den naam en kenteekenen van het Roode Kruis).

Men trachte te bereiken, dat het leekenpersoneel dezelfde houding aanneemt. Het blijkt ons, dat op het oogenblik de Raad van Arbeid de contrôle voor de Krankenkasse op zich heeft genomen. Gezien de vele moeilijkheden, die in het verleden aan de contrôle voor de Krankenkasse verbonden waren en die o.a. Centraal Beheer in overeenstemming met ons standpunt noopten, de verbintenis met de Krankenkasse te verbreken, is het absoluut ongewenscht, dat de artsen aan deze contrôle medewerken.

1. Het blijkt, dat in de laatste tijd in een toenemend aantal plaatsen de manlijke bevolking zonder eenige aanmeldingsplicht gedwongen wordt deel te nemen aan het maken van verdedigingswerken, tegen ons Vaderland gericht. In Dec. 1944 was de aanmeldingsplicht voor ons aanleiding om ons vroeger standpunt te herzien in dien zin, dat het afgeven van ziekenbriefjes aan patiënten zooveel mogelijk moest worden beperkt. Hiermee hoopten wij de 'Anmeldungsfreudigkeit' tegen te gaan. Thans echter, nu het gaat om een 'lever en masse', valt dit argument weg en komen wij op ons oude standpunt terug: Men helpe zijn patiënten zooveel mogelijk, men richte echter geen verklaringen omtrent ziekte en arbeidsongeschiktheid aan Duitse instanties. Men geve zijn oordeel schriftelijk aan de patiënten in handen, opdat dezen hiermede naar believen kunnen handelen. Men wake ertegen zich te laten inschakelen als contrôle-arts of op andere wijze bij de Organisation Todt.
2. De directie van de Centrale Onderlinge verscherpt het reeds bestaande conflict met haar ambtenaar-geneesheeren. Men solliciteere derhalve niet naar opengekomen vacatures bij de C.O.